

Kantoni i Fribourg-ut ju uron mirëseardhje

Shqip/Albanais/Albanisch

ETAT DE FRIBOURG
STAAT FREIBURG

Bureau de l'intégration des migrant-e-s
et de la prévention du racisme IMR
Fachstelle für die Integration der MigrantInnen
und für Rassismusprävention IMR

Zyra për integrimin e migrantëve/-eve dhe
parandalimin e racizmit IMR

Përmbajtja

1.	Parathënie	7
2.	Si ta përdorim broshurën	9
3.	«Bashkëjetesa» në Fribourg Kantoni, distriktet dhe komunat Gjuhët zyrtare Banorët me shtetësi të huaj Integrimi i personave migrantë	11
4.	Ardhja në kanton Lajmërimi i ardhjes suaj Të informohemi në komunë Të informohemi në Fribourg për të gjithë Konsultimi i mediave	15
5.	Të drejtat dhe detyrat Vlerat themelore Të drejtat e personave me origjinë të huaj (jashtë azilit) Të drejtat e personave që kanë bërë kërkesë për azil Personat pa leje-qëndrimi Jo-diskriminimi	17
6.	Komunikimi Kurse të frëngjishtes ose gjermanishtes Kurse verore për fëmijët që flasin gjuhë të huaj Kurse të gjuhëve dhe kurse integrimi për migrantë të rinj dhe të reja Mësimi i leximit dhe i shkrimit Dialekti zvicerano-gjerman Oferta të tjera	21

7.	Banimi	25
	Kërkimi i banesës	
	Taksat për radio dhe televizion	
	Jeta në ndërtesë me qira	
8.	Transportet dhe lëvizja	29
	Transporti publik	
	Lëvizja e ngadalshme: biçikletat dhe këmbësorët/-et	
	Veturat	
	Lëvizja me automjete në Zvicër	
9.	Puna	33
	Kërkimi i një vendi pune	
	Paga dhe kontributet sociale	
	Tatimet	
	Ndihmë në menaxhimin e buxhetit	
	Sigurimet shoqërore	
	Sigurimi për papunësi	
	Ndihma sociale	
	Tensionet në punë	
	Mbrojtja kundër largimit nga puna	
	Puna e padëklaruar/Puna në të zezë	
10.	Shëndeti	41
	Sigurimi shëndetësor dhe sigurimi për aksidente (i detyrueshëm)	
	Mjekët	
	Kujdesi urgjent (urgjenca)	
	Kujdesi për dhëmbët	
	Urgjenca për dhëmbët	
	Shëndeti mendor	
	Personat e moshuar	
	Personat me aftësi të kufizuara	
	Qendra e Fribourg-ut për shëndet seksual	

11.	Harta e kantonit të Fribourg-ut dhe numrat e urgjencës	49
12.	Martesa dhe jeta familjare	53
	Martesa	
	Partneriteti i regjistruar	
	Lindja	
	Leja dhe të ardhurat e lindjes	
	Të ardhurat për fëmijë	
	Të drejtat e fëmijëve dhe të rinjve	
	Çiftet dhe familjet në vështirësi	
	Dhuna në familje	
	Martesat e detyruara	
13.	Edukimi dhe shkollimi i detyruar	61
	Përgjegjësia e prindërve	
	Kujdesi për fëmijë dhe përkujdesja jashtë orarit shkollor	
	Edukimi parashkollor (nga mosha 4 vjeçare, 1 ^H -2 ^H)	
	Shkolla fillore (nga mosha 6 vjeçare, 3 ^H -8 ^H)	
	Cikli orientues-shkolla e mesme (nga mosha 12 vjeçare, 9 ^H -11 ^H)	
	Orientimi shkollor dhe profesional	
	Nxënësit me origjinë të huaj dhe nxënësit gjermanfolës	
14.	Përgatitja profesionale dhe studimet e specializuara (nga mosha 15 vjeçare)	67
	Mësimi i zanatit në ndërmarrje (nga mosha 15 vjeçare)	
	Të rinjtë e moshës madhore me origjinë të huaj	
	Shkolla e mesme e shkallës së dytë (nga mosha 15 vjeçare)	
	Studimet e larta	
	Bursat për studime dhe për arsimim (formim)	
	Njohja e diplomave dhe arritjeve shkollore	
	Arsimimi/Formimi i të rriturve dhe shkollimi i vazhdueshëm	

15.	Mbrojtja e ambientit	73
	Pasuritë e një ambienti të mbrojtur	
	Mirëmbajtja e peizazhit	
	Respektimi i vendeve publike	
	Riciklimi i mbeturinave	
	Mbeturinat që nuk riciklohen	
16.	Pjesëmarrja në jetën shoqërore dhe asociative	77
	Festat popullore të Fribourg-ut	
	Jeta kulturore dhe sportive	
	Ecja në këmbë	
	Jeta shoqërore	
	Jeta fetare	
17.	Qytetaria dhe jeta politike	83
	Demokracia e drejtëpërdrejtë	
	Organet politike	
	Tri nivelet e pushtetit	
	Drejhtësia në Fribourg dhe Zvicër	
	Të drejtat politike të personave me origjinë të huaj	
	Format e tjera të pjesëmarrjes në politikë	
	Natyralizimi në Zvicër	
18.	Lista me adresa të nevojshme	88

---

1. Parathënie

Mirë se vini/Bienvenue/Herzlich willkommen!

Ju jeni vendosur në kantonin e Fribourg-ut. Në emër të autoriteteve kantonale, në emër të popullsisë së Fribourg-ut, ju uroj mirëseardhje nga zemra!

Në këtë broshurë do të gjeni informacione të shumta për jetën në kantonin tonë. Ajo ju ofron një derë hyrëse e cila do t'i lehtësojë hapat tuaj të parë në tokën e Fribourg-ut.

Fribourg-ut i pëlqen të përkufizojë veten si kanton-urë. Një urë në mes Zvicrës frëngjisht-folëse dhe gjermano-folëse, në mes të kulturave dhe ndjeshmërive, por edhe një urë në mes qyteteve dhe fshatrave. Rajoni ynë është dinamik: ai njeh një nga rritjet demografike më të mëdha të vendit dhe ka popullësinë më të re në Zvicër. Kantoni ynë është i hapur dhe ndërmarrës. Ai përfshihet me entuziazëm në ndërtimin e një të ardhme të përbashkët që i jep secilit/secilës mundësinë që të zhvillohet në planin personal, profesional, shoqëror dhe kulturor.

Autoritetet e Fribourg-ut angazhohen që të krijojnë, ditë pas dite, kushte të përshtatshme për këtë qëllim. Ato promovojnë arsimimin, shërbim publik cilësor si dhe krijimin e vendeve të punës dhe infrastrukturën. Ato nxisin lidhjen shoqërore: midis brezave, midis personave pak a shumë të favorizuar, dhe midis banorëve dhe banorëve me origjinë të ndryshme.

Ky unitet është çështje e të gjithave dhe të gjithëve. Kantoni ynë ka jetë miqësore dhe shumë shoqata që e forcojnë «bashkëjetesën». Mos ngurroni të zbuloni dhe të merrni pjesë në këtë jetë të begatshme! Takimi me popullsinë është mënyra më e mirë për të lehtësuar integrimin tuaj në kantonin tonë dhe që aty të ndiheni plotësisht rehat. Do të jeni të mirëpritur ngrohtësisht kudo!

Ju uroj njohje të bukura dhe takime të këndshme!

Maurice Ropraz
Këshilltar i Shtetit

---

2. Si ta përdorim broshurën

Me ardhjen tuaj, padyshim se do të keni shumë çështje për të rregulluar. Kjo broshurë ka për qëllim të lehtësojë vendosjen dhe integrimin tuaj në kantonin e Fribourg-ut duke iu pajisur me informacione të përgjithshme. Për të marrë udhëzime më të sakta, duhet të kontaktoni administratën e komunës suaj ose organizatat e cekura dhe të shënuara në broshurë me një shigjetë. Këto organizata janë të shënuara me numra sipas radhës së paraqitjes së tyre. Një listë që përfshin të dhënat e këtyre organizatave gjendet në fund të dokumentit. Ju do të merrni edhe shumë informacione duke biseduar me njerëz që do t'i takoni në lagjen tuaj, fshatin tuaj, në punë ose gjatë kohës së lirë.

Në mes të broshurës, do të gjeni një fletë që mund të shkëputet, në të cilën është harta e kantonit të Fribourg-ut, numrat kryesorë të urgjencës si dhe disa informacione të përgjithshme. Një pjesë e madhe e web-faqeve të shënuara në këtë broshurë janë në të dy gjuhët. Udhëzimet për ndërrimin e gjuhës (F/D, fr/de, Français/Deutsch, etj.) paraqiten gjithmonë lartë në të djathtë, sikur në faqen e Shtetit të Fribourg-ut, www.fr.ch ose në atë të Konfederatës www.admin.ch.

3. «Bashkëjetesa» në Fribourg

Monumenti Röstigraben

Në gjuhën familjare, kufiri imagjinar që ndanë Zvicrën frankofone nga Zvicra gjermane është quajtur «barrière de Rösti» në frëngjisht (Röstigraben në gjermanisht). Röstit janë galeta (lloj pite) nga patatat që konsiderohen si specialitet tipik i Zvicrës gjermane. Në qytetin e vjetër të Fribourg-ut mund të admirojmë «monumentin Röstigraben».

Fribourg-u është kanton i larmishëm dhe mirëpritës ku njerëzit jetojnë së bashku duke respektuar dallimet dhe identitetin e secilës dhe secilit.

Kantoni, distriktet (rrethet) dhe komunat

Kantoni i Fribourg-ut është njëri nga 26 kantonet e Konfederatës zvicerane. Ai numëron afërsisht 313 000 banorë dhe banore (2017), që banojnë në shtatë distrikte (rrethe) dhe 136 komuna (2018). Kryeqyteti i kantonit është qyteti i Fribourg-ut (39 000 banorë/-e në 2017-ën).

Web-faqja e Kantonit të Fribourg-ut

www.fr.ch

Gjuhët zyrtare

Fribourg-u është kanton dygjuhësh. Dy gjuhët zyrtare të tij janë frëngjishtja dhe gjermanishtja.

Ndryshe nga Zvicra, frankofonët janë shumicë në kanton. Ata dhe ato përfaqësojnë afërsisht dy të tretat e popullatës, kundrejt një të tretës gjermanfolëse që banon kryesisht në distriktet (rrethet) e Singine, të Lac dhe Sarine. Frankofonët flasin fëngjishten «klasike» me një theks të rajonit. Ndonjëherë dëgjohet të flitet dialekti i vjetër me origjinë franko-provinciale (patois fribourgeois).

Në jetën e përditshme, banorët gjermanfolës të Fribourg-ut flasin midis tyre një dialekt zvicerano-gjerman, dialektin singinois (Seislerdütsch) ose dialektin bernois (Bärndütsch). Në qytetin e vjetër të Fribourg-ut, mund të dëgjohet gjithashtu dialekti bolze (nga dialekti singinois i përzier me frëngjisht). Megjithatë, gjermanfolësit e përdorin gjermanishten standarte (Hochdeutsch) me jo-gjermanfolësit, në manifestimet zyrtare ose në shkollë, si dhe në komunikimet me shkrim. Në administratën kantonale mund të flisni frëngjisht ose gjermanisht. Dokumentet zyrtare të kantonit janë të shtypura në të dy gjuhët. Në nivelin lokal, dygjuhësia zbatohet në disa komuna, sipas përbërjes së tyre gjuhësore.

Fribourg Kantoni – Fribourg Qyteti

Sikurse 15 nga 26 kantonet e Zvicrës edhe kantoni i Fribourg-ut mban emrin e kryeqytetit të tij, qyteti i Fribourg-ut. Shkurtesa e kantonit është FR. Këtë do ta shihni kryesisht në tabelat e regjistrimit të veturave.

Shqip	Hape ombrellën tënde!
Frëngjisht	Ouvre ton parapluie!
Patois fribourgeois/ Freiburger Patois	Àrà ton pyodè!
Gjermanisht	Öffne deinen Regenschirm!
Singinois/Seislerdütsch	Tuuf dy Pàrisou!
Bernois/Bärndütsch	Mach dy Rägäschild uf!
Bolze	Tuuf dy Paraplüi!

Banorët e huaj

Në kantonin e Fribourg-ut jetojnë rreth 70 000 (2017) persona me nënshtetësi të huaj, ose afërsisht 22% e popullësisë. Një e katërta e tyre ka lindur në kanton e më tepër se 80% vijnë nga Bashkimi Europian. Komuniteti portugez paraqet grupin më të madh (afërsisht 1/3 e popullësisë së huaj në kanton).

Integrimi i personave migrantë

Me më tepër se 160 nënshtetësi, popullësia e huaj e kantonit është shumë e larmishme. Në mënyrë që të promovohet bashkëjetesa dhe shkëmbimi midis personave me origjinë të huaj dhe popullatës zvicerane, autoritetet e Fribourg-ut bëjnë politikë aktive për integrim. Ato inkurajojnë në veçanti migrantët/-et për mësimin e gjuhëve zyrtare të kantonit dhe mbështesin projekte që promovojnë «bashkëjetesën». Integrimi i personave që kanë të bëjnë me azilin dhe refugjatët është në kompetencën e Shërbimit për veprim social.

Kjo detyrë është vënë në vepër falë një dispozitivi të veçantë. Pranimi, strehimi, përfshirja dhe integrimi i azilkërkuesve janë të siguruara nga shoqëria ORS Service AG. Përfshirja dhe integrimi i personave refugjatë janë në ngarkesë të Caritas Suisse në Fribourg. Shumë komuna kanë personat përgjegjës për çështjet e integrit. Qyteti i Fribourg-ut ka zhvilluar sektorin për përputhje shoqërore ndërsa qyteti Bulle ka krijuar vendin e të deleguarit/-es.

- > [1] Zyra për integrimin e migrantëve/-eve dhe parandalimin e racizmit IMR
- > [2] Shërbimi për veprim social SASoc
- > [3] Sektori i Lidhjes shoqërore
- > [4] I deleguari/e deleguara për integrim

ORS Service AG

www.ors.ch

Caritas Suisse

www.caritas.ch

---

4. Ardhja në kanton

Administrata e komunës suaj do t'ju pajisë me informacione të nevojshme për të lehtësuar vendosjen tuaj në kanton.

Deklarimi i ardhjes suaj

Nëse dëshironi që të vendoseni në njërin nga komunat e kantonit ose të qëndroni aty më tepër se tre muaj, duhet të deklaroheni personalisht te administrata komunale brenda 14 ditëve prej ardhjes suaj. Personat me shtetësi zvicerane dhe ata me shtetësi të huaj që kanë qëndruar në një komunë tjetër të Fribourg-ut duhet të paraqiten personalisht te shërbimi i kontrollit të banorëve të komunës së re të banimit. Ndërsa personat me shtetësi të huaj që vijnë nga jashtë ose nga një kanton tjetër duhet të shkojnë më parë te Shërbimi kantonal i popullësisë dhe i migrantëve (Service cantonal de la population et des migrants/Amt für Bevölkerung und Migration), që gjendet në Granges-Paccot, të pajisur me pasaportën e tyre. Më pas, duhet të lajmërojnë te shërbimi i kontrollit të banorëve në komunën e vendbanimit të tyre (Contrôle des habitants/Einwohnerkontrolle).

Lista e komunave të Fribourg-ut

www.fr.ch

> [5] **Shërbimi për popullatë dhe migrantë SPoMi**

Të informohemi në komunë

Gjatë vizitës në administratën komunale, ju këshillojmë që të informoheni edhe për jetën lokale dhe aktivitetet shoqërore, sportive e kulturore që zhvillohen në komunë. Pjesëmarrja në këto aktivitete është mundësi e shkëlqyeshme për

---

integrim. Shpeshherë, gjeni informacione edhe në tabelat për afishim dhe në web-faqet e komunave. Qyteti i Fribourg-ut, për shembull, ka një faqe zyrtare të përkthyer në shumë gjuhë që u dedikohet banoreve dhe banorëve të rinj.

www.ville-fribourg.ch/bienvenue

Të informohemi në Fribourg për të gjithë

Dedikuar gjithë popullësisë së kantonit, «Fribourg-u për të gjithë» ofron një vazhdimësi që garanton hyrje të thjeshtë dhe të lehtë në informacionet shoqërore të personalizuara (shëndet, familje, sigurime, punë, etj.). Aty do të merrni, falas, në mënyrë konfidenciale dhe pa kërkuar takim, dokumente dhe orientim që u përshtaten nevojave tuaja.

> [6] **Fribourg-u për të gjithë FpT**

Konsultimi i mediave

Në internet dhe në media, do të gjeni një mori informacionesh për kantonin e Fribourg-ut. Gazetat lokale do t'ju mësojnë shumë për jetën në rajonin tuaj. Aty do të gjeni oferta pune dhe banimi, data manifestimesh, adresa si dhe këshilla të dobishme për jetën e përditshme.

> [7] **Gazetat kryesore të Fribourg-ut**

> [8] **Radiot rajonale**

> [9] **Televizioni rajonal**

---

5. Të drejtat dhe detyrat

Sipas nenit të parë të Kushtetutës kantonale të 16 majit 2004, kantoni i Fribourg-ut është shtet i së drejtës liberale, demokratik e social.

Vlerat themelore

Shteti ka qëllim kryesor promovimin e së mirës së përbashkët dhe ndihmën në zhvillimin individual. Në këtë rast ai garanton respektin e së drejtës. Shteti mund të veprojë vetëm nëse e autorizon Kushtetuta ose ligji. Ai është i organizuar sipas parimit të ndarjes së pushteteve. Drejtësia, në veçanti, është e pavarur nga Qeveria.

- Populli është sovran. Ai ushtron pushtetin e tij drejtëpërdrejtë, duke u prononcuar për Kushtetutën dhe ligjet, e në mënyrë indirekte përmes autoriteteve që ai zgjedh. Në kantonin e Fribourg-ut, populli zgjedh Qeverinë (Conseil d'État/Staatsrat), Parlamentin (Grand Conseil/Grosser Rat), prefektët dhe prefektet e distrikteve. Ai, po ashtu, zgjedh edhe autoritetet komunale si dhe përfaqësuesit/–et në Parlamentin federal (Këshilli Kombëtar dhe Këshilli i Shteteve).
- Çdo person që jeton në kanton ka të drejta dhe detyra. Ai gëzon të drejtat themelore siç janë e drejta e integritetit fizik, për barazi (sidomos para drejtësisë), në jo-diskriminim (sidomos në lidhje me gjininë ose kombësinë), në martesë ose në lirinë e të shprehurit, të besimit dhe të mendimit. Ai gjithashtu duhet të përmbush detyra që Kushtetuta dhe ligjet i'a imponojnë: të paguaj tatimet, të shkollojë fëmijët, etj.
- Të drejtat themelore nuk janë absolute. Shteti mund t'i kufizojë ato për të garantuar sigurinë, rendin ose shëndetin e komunitetit. Liritë e çdo individi ndalen aty ku fillojnë liritë e një individi tjetër. Për shembull, nuk mund të kërkojmë liri të besimit e të refuzojmë ligjet shkollore ose të kërkojmë lirinë e të shprehurit për të ofenduar një person apo një grup personash.

**Kushtetuta e kantonit të Fribourg-ut (Constitution du canton de Fribourg/
Verfassung des Staats Freiburg)**

www.fr.ch

Ligjet kantonale (Lois cantonales/Kantonale Gesetzgebung)

www.fr.ch

Kushtetuta federale (Constitution fédérale/Bundesverfassung)

www.admin.ch

Ligjet federale (Lois fédérales/Bundesgesetze)

www.admin.ch

Të drejtat e personave me origjinë të huaj (jashtë azilit)

Personat me shtetësi të huaj (jashtë azilit) mund të përfitojnë këshilla të specializuara për sa u përket të drejtave dhe detyrave të tyre. Shoqata CCSI Fribourg ofron shoqërim dhe konsulta juridike për çdo pyetje që ka të bëjë me leje-qëndrimin dhe bashkimin familjar.

> [10] [Qendra për kontakt Suisses-Immigrés CCSI Fribourg](#)

Të drejtat e personave që kanë të bëjnë me azilin

Personat që kanë të bëjnë me fushën e azilit dhe që banojnë në kantonin e Fribourg-ut mund t'i drejtohen Zyrës për konsulta juridike te Caritas Suisse. Kjo e fundit ofron shërbim profesional në fushën e të drejtës për azil.

> [11] [Caritas Suisse, Zyra për konsulta juridike në Fribourg BCJ](#)

Vlerat helvetike

Jeta e qytetarëve/-eve të Fribourg-ut qeveriset nga Kushtetuta Zvicerane.

Në parathënjën e saj, kjo e fundit përmend parimet bazë, ja disa fragmente të tyre:

«populli dhe kantonet e Zvicrës janë të përcaktuar që t'i përjetojnë së bashku ndryshimet e tyre me respekt ndaj tjetrit dhe paanësi ; janë të vendosur të ripërtërijnë bashkimin e tyre për të përforcuar lirinë, demokracinë, pavarësinë dhe paqën me një frymë solidariteti dhe hapje ndaj botës; ata e dinë që i lirë është vetëm ai që vë në përdorim lirinë e tij e që forca e komunitetit matet me mirëqënien e më të dobët nga anëtarët e tij.» Kushtetuta federale zvicerane, Parathënia.

Personat pa leje-qëndrimi

Personat me shtetësi të huaj që nuk kanë leje-qëndrimi nuk kanë të drejtë të qëndrojnë në Zvicër më tepër se tre muaj. Pas kësaj periudhe, ata janë me qëndrim ilegal. Ata, megjithatë gëzojnë të drejtat themelore: në rast të shqetësimit, mund të marrin përkujdesje bazë shëndetësore ose një ndihmë sociale urgjente.

> [12] [Fri-Santé – Zonë për përkujdesje shëndetësore](#)

> [10] [Qendra për kontakt Suisses-Immigrés CCSI Fribourg](#)

Jo-diskriminimi

Sipas Kushtetutës së Zvicrës: «askush nuk duhet të diskriminohet për shkak të origjinës, racës, gjinisë, moshës, gjuhës, besimit fetar, pikëpamjeve ose bindjeve politike». Nëse ndiheni i/e diskriminuar prej njëres nga këto arsye, ju mund të kontaktoni shërbimin «se respecter/Respekt für alle», i autorizuar nga Shteti i Fribourg-ut. I vendosur në lokalet e Caritas Suisse në Fribourg, ky shërbim ofron hapësirë dëgjimi dhe përkrahje shoqërore, ashtu si edhe juridike, personave të ballafaquar me situata të diskriminimit racial. Këto konsulta janë falas dhe ofrohen në pesë gjuhë (frëngjisht, gjermanisht, anglisht, spanjisht dhe portugalisht), por të interesuarit mund të përfitojnë nga prania e një përkthyesi komunitetesh për gjuhët e tjera.

Personat viktimë ose dëshmitarë të diskriminimit mund të ndajnë përvojat e tyre me shkrim, në mënyrë anonime ose jo, nëpërmjet web-faqes www.serespecter.ch.

- > [13] «se respecter – Respekt für alle», Shërbimi për konsultim dhe parandalim të racizmit në kantonin e Fribourg-ut, Caritas Suisse, Departamenti Fribourg
- > [1] Zyra për integrimin e migrantëve/-eve dhe parandalimin e racizmit IMR

---

6. Komunikimi

Të komunikosh, është të kuptosh të tjerët dhe të kuptohesh nga të tjerët.

Kurse të gjuhës frënge ose të gjuhës gjermane

Të folurit e njërës nga dy gjuhët zyrtare të kantonit, frëngjishtes apo gjermanishtes, ose i të dyjave, lehtëson shumë procesin e integritimit. Për më tepër, për personat që jetojnë në një komunë gjermanfolëse, është një përparësi e madhe që të kuptojnë edhe dialektin e Zvicrës gjermane. Shoqata të shumta si dhe shkolla, organizojnë kurse të frëngjishtes dhe gjermanishtes për personat që kanë ardhur rishtas në kantonin e Fribourg-ut.

Ju do të mund të gjeni listën e kurseve të subvencionuara në web-faqen e Zyrës për integrimin e migrantëve/-eve dhe parandalimin e racizmit.

➤ [1] [Zyra për integrimin e migrantëve/-eve dhe parandalimin e racizmit](#)

Kurse verore për fëmijët që flasin gjuhë të huaja

Çdo vit ofrohen kurse verore (frëngjisht dhe gjermanisht) për fëmijët që flasin gjuhë të huaja.

- [14] a) [Pjesa frankofone: Shërbimi për arsimin e detyrueshëm në gjuhën frënge SEnOF](#)
- [14] b) [Pjesa gjermanfolëse: Shërbimi për arsimin e detyrueshëm në gjuhën gjermane DOA](#)

Kurse të gjuhëve dhe kurse integrimi për migrantë të rinj dhe të reja

Për kurset që iu dedikohen posaçërisht publikut të ri, ju lutemi të kontaktoni Shërbimin për përgatitje profesionale.

> [15] **Shërbimi për përgatitje profesionale SFP**

Mësimi i leximit dhe shkrimit

Disa persona kanë vështirësi për të lexuar ose për të shkruar një tekst. Shoqata Lire et Ecrire (Lexim dhe Shkrim) organizon kurse për të rritur që kanë nevojë të përmirësojnë aftësitë e tyre në lexim dhe shkrim, në frëngjisht dhe gjermanisht.

> [16] **Shoqata Lexim dhe Shkrim – Dega e Fribourg-ut**

Dialektet zvicerano-gjermane

Dialektet gjermane të Zvicrës janë gjuhë gojore që mësohen kryesisht duke folur me persona të tjerë ose duke ndjekur kurse. Zotërimi i një dialekti është një përparësi, veçanërisht në planin profesional.

Univerziteti popullor

Frëngjisht: www.unipopfr.ch/fr

Gjermanisht: www.unipopfr.ch/de

Dhoma për tregti dhe industri në Fribourg CCIF

www.ccif.ch

Oferta të tjera

Kurse për integrim

Nëse e kuptoni frëngjishten ose gjermanishten dhe dëshironi që të zgjeroni njohuritë tuaja për jetën në Zvicër, do të keni mundësi të merrni pjesë në kurset për integrim «Vie en Suisse/Leben in der Schweiz» të organizuara nga Kryqi i kuq (Croix rouge) i Fribourg-ut.

> [17] **Kryqi i kuq në Fribourg: Kursi «Jeta në Zvicër»**

Përkthyesit për komunitetet

Në disa situata (shëndeti, shkolla, etj.), personat migrantë që nuk e kuptojnë frëngjishten ose gjermanishten mund të kërkojnë ndihmë nga përkthyesit e komuniteteve. Këta përkthyes janë të përgatitur për të ndihmuar në kuptimin e dyanshëm, për të mënjanuar keqkuptimet dhe gabimet si dhe për të ndihmuar personat migrantë që të përshtaten në mjedisin e ri. Këshillohet që asnjëherë të mos shfrytëzohen fëmijët dhe të afërmit si përkthyes.

-
- › [18] Shërbimi i përkthyesve për komunitetet «se comprendre», Caritas Suisse, Dega e Fribourg-ut

Biblioteka ndërkulturore

LivreEchange është bibliotekë e hapur për të gjithë e të gjitha që ofron mundësi për huazimin e librave në më shumë se 200 gjuhë si dhe metoda për mësimin e frëngjishtes ose gjermanishtes.

- › [19] LivrEchange, Biblioteka ndërkulturore

espacefemmes

Shoqata espacefemmes është një vend takimesh dhe këshillash për gratë zvicerane dhe migrante me qëllim që të forcojë mardhëniet shoqërore dhe solidaritetin dhe të shkëmbejnë mbi jetën e përbashkët në Fribourg.

- › [20] Shoqata espacefemmes

---

7. Banimi

Pjesa më e madhe e banorëve të kantonit të Fribourg-ut jeton në ndërtesa me qira.

Kërkimi i banesës

Banesat me qira do t'i gjeni:

- duke shikuar ofertat e shpallura në gazeta;
- duke kontaktuar drejtpërdrejt me agjensi imobiliare (banesore);
- duke konsultuar faqet e specializuara të internetit.

Disa komuna kanë lista me banesa të zbrazëta. Në lidhje me këtë mund të informoheni nga administrata e komunës suaj. Ju mund të publikoni shpallje me pagesë ose falas. Gjithashtu mund të kontaktoni edhe ata që i njihni, të cilët mund të kenë dëgjuar për ndonjë banesë që jepet me qira dhe ndoshta do të mund t'ju ndihmojnë në kërkimet tuaja.

Kërkim banese në Internet

www.laliberte.ch

www.freiburger-nachrichten.ch/immobilien

www.lagruyere.ch

www.cfi-ikf.ch

www.immoscout24.ch

www.immostreet.ch

www.homegate.ch

www.petitesannonces.ch

Kërkim agjensie imobiliare (banesore) në kantonin e Fribourg-ut

www.les-agences-immobilieres.ch

Për të marrë një kontratë qiraje, duhet të plotësoni formularin e regjistrimit, i cili duhet të dorëzohet te agjensia imobiliare së bashku me disa dokumente siç janë, për shëmbull, çertifikata e rrogës, vërtetimi nga zyrat për borxhlinjë (Office des poursuites/Betreibungsamt), ose vërtetimi i vendbanimit. Është e këshillueshme që këto dokumente të përgatiten më herët në mënyrë që të mund të veproni më shpejtë në rast se ju intereson banesa.

Web-faqet e Zyrave të borxhlinjëve dhe Zyrës së falimentimeve

Frëngjisht: www.fr.ch/opf

Gjermanisht: www.fr.ch/BKa

Një vend qiraxhinjësh

Në Zvicër, dy të tretat e familjeve janë qiraxhinjë. Vetëm një e treta e popullatës janë pronarë.

Pagesa e garancisë së qirasë

Për lidhjen e një kontratë-qiraje është e domosdoshme një garanci financiare. Shuma e saj është, në shumicën e rasteve, sa tre herë qiraja mujore e banesës. Personat të cilët nuk kanë shumën e kërkuar mund t'i drejtohen një shoqërie të specializuar për depozitë.

Qiraja e subvencionuar

Në parim, agjensitë qiradhënëse informojnë kur një banesë është e subvencionuar. Shërbimi i banimit është në dispozicion për informacione plotësuese.

> [21] Shërbimi për banim SLog

Në rast mos mirëkuptimi midis pronarit dhe qiraxhiut, mund të drejtoheni te shoqatat në vijim:

> [22] Shoqata zvicerane e qiraxhinjëve ASLOCA – Dega e Fribourg-ut

> [23] Shoqata e qiraxhinjëve gjermano folës të Fribourg-ut

Taksat për radio dhe televizion

Çdo banesë e cila posedon pajisje me të cilën është i mundur dëgjimi i radios dhe shikimi i televizionit duhet të regjistrohet dhe të paguaj taksë. Në rastin e kundërt do ketë dënim. Shuma e taksës për radio dhe televizion është 451 franga (çmimi 2017).

Mbledhja e taksave bëhet nga një shoqëri e mandatuar nga Konfederata. Personat të cilët marrin përfitime plotësuese federale (prestations complémentaires/ Ergänzungleistungen) lirohen nga kjo taksë nëse për këtë parashatrojnë kërkesë me shkrim.

www.bakom.admin.ch

Jeta në ndërtesë me qira

Jeta në ndërtesë me qira nënkupton respektim rregullash për fqinjësi të mirë. Duhet, për shembull, të evitoni zhurmën gjatë natës (nga ora 22 deri në orën 7 të mëngjesit), të dielave, si dhe ditëve festive. Rregullat e përgjithshme të banimit mund të merren te Dhoma e Fribourg-ut për patundëshmëri (Chambre fribourgeoise de l'immobilier/Freiburger Immobilienkammer). Rregulla më specifike për shfrytëzimin e zonave të përbashkëta (lavanderia, lokali për biçikleta, etj.) përfshihen në rregulloren e ndërtesës, e cila dorëzohet së bashku me kontratën e banesës. Po patët vështirësi me qiraxhinjtë të tjerë, kërkoni dialog, është zgjidhja më e mirë. Në rast nevoje, mund të flisni edhe me kujdestarin ose me regjinë.

---

8. Transporti dhe lëvizshmëria

Kantoni i Fribourg-ut i kushton rëndësi të madhe transportit publik dhe lëvizjes së ngadalshme. Që të dyja kanë rrjet të dendur. Vetura gjithashtu është mjet transporti i rëndësishëm që gëzon infrastrukturë rrugore të cilësisë së mirë.

Transporti publik

Zvicra ka rrjet transporti publik të dendur dhe efikas. Biletat e trenit, autobusit ose anijes janë relativisht të shtrenjta, por me blerjen e një abonimi gjysëm-çmimi në kompaninë hekurudhore kombëtare CFF/SBB (185 franga për një vit, çmimi 2017) mund të paguani vetëm gjysmën e çmimit të biletës. Ky abonim është shumë i kërkuar: e ka gati një banor në dy. Udhëtimi me fëmijët është më i lirë. Fëmijët nga mosha 6 deri 16 vjeçare që shoqërohen nga njëri prind ose nga një i afërt, udhëtojnë falas me kartën «Junior» ose kartën «Fëmijë i shoqëruar» (30 franga në vit, çmimi 2017). Ka edhe shumë zbritje të tjera, sidomos për të rinjtë («Voie 7/Gleis 7») dhe për personat e moshuar. Që çmimi me zbritje të pranohet gjatë kontrollimit të biletave, duhet që gjithmonë të keni me vete një dokument identiteti, në mënyrë që të vërtetohet mosha juaj.

Frëngjisht: www.cff.ch

Gjermanisht: www.sbb.ch

Disa nga komunat vënë në dispozicion karta ditore të transportit publik me çmime të favorshme. Informohuni te komuna juaj.

Kampion/e botëror/e

Zvicranët dhe Zvicëranet janë kampion/e botëror/e për udhëtime me tren me mesatarisht 2300 kilometra të tejkaluara në vit.

Nëse doni të shfrytëzoni transportin publik vetëm në kantonin e Fribourg-ut, mund të blini biletë ose abonim FriMobil, vlefshmëria e të cilit është e kufizuar për disa zona ose për tërë territorin e kantonit.

www.frimobil.ch

Transporti publik i Fribourg-ut

www.tpf.ch

Lëvizja e ngadalshme: biçikletat dhe këmbësorët/-et

Në Zvicër, shumë persona lëvizin me biçikleta dhe në këmbë për të shkuar në punë, në shkollë ose gjatë aktiviteteve të lira. Këto janë mënyra jo-ndotëse të transportit, pak të kushtueshme dhe të dobishme për shëndetin. Biçikletat në shërbim të lirë janë të vëna në dispozicion në rrethinat e Fribourg-ut nga PubliBike. Për ciklo-turizëm propozohen itinerare të ndryshme në kanton. Ju lutemi kontrolloni nëse jeni të siguruar ju dhe fëmijët tuaj në rast aksidenti (sigurimi, përgjegjësia civile dhe sigurimi në rast aksidenti/ assurance responsabilité civile et assurance accidents/ Privathaftpflichtversicherung und Unfallversicherung).

Të lëvizësh me biçikletë

www.pro-velo-fr.ch

www.veloland.ch

www.publibike.ch

Veturat

Në kantonin e Fribourg-ut, sikurse në pjesët e tjera të Zvicrës, më shumë se një në dy persona është i pajisur me automjet. Për drejtimin e veturës, duhet të keni lejen për lëvizje dhe të bëni sigurimin e veturës. Në Zvicër, nuk ka taksa autostrade. Megjithatë, duhet blerë «la vignette» (ngjitet brenda veturës në xhamin e përparmë) që të mund të qarkulloni nëpër autostradat e vendit. Ju mund t'a blini atë në disa pika (në doganë, në servise automjesh, në zyra postale, etc.) me një çmim prej 40 frangash (vlera i referohet vitit 2017).

Importi i automjeteve private

Nëse keni blerë një automjet 6 muaj më parë se të hyni në Zvicër, ju nuk duhet të paguani takse importi për të. Më pas, ju keni një vit kohë për t'a regjistruar. Nëse keni blerë automjetin tuaj prej më pak se 6 muaj nga ardhja juaj, ju duhet të paguani disa taksa. Në këtë rast, duhet të regjistroni automjetin tuaj brenda nje muaj. Në të dy rastet e mësipërm, procedurat e importimit bëhen në doganë.

Ndërrimi i patentës

Të huajt që kanë patentë dhe që vendosen në Zvicër kanë afatin prej 12 muajsh për të ndërruar patentën me një patentë të Zvicrës (me format të një kartë-kredie). Kushtet që duhen plotësuar ndryshojnë sipas prejardhjes së tyre. Zyra për qarkullim dhe lundrim do t'iu informojë për hapat që duhet të ndërmerrni dhe dokumentat e duhura për dorëzimin e kërkesës për regjistrim ose ndërrim patente, si dhe për të gjitha çështjet që kanë të bëjnë me automjetet motorrike.

> [24] [Zyra për qarkullim dhe lundrim e kantonit të Fribourg-ut OCN](#)

Lëvizja me automjet në Zvicër

Në Zvicër janë në fuqi kufizimet e shpejtësisë siç vijon: 50 km/h në lokalitete, 80 km/h jashtë lokaliteteve dhe 120 km/h në autostradë. Nëpër lokalitete, mund të ketë zona ku shpejtësia është e kufizuar në 30 km/h ose në 20 km/h. Norma maksimale e lejuar e alkoolit është 0,5%. Ndalimi i konsumimit të alkoolit u imponohet disa kategorive të drejtuesëve të automjeteve (p.sh. shoferët profesionistë dhe drejtuesit me leje të përkohshme ose provuese). Çdo automjet ka për detyrë të ndalojë para vendkalimit për këmbësorë, nëse dikush dëshiron të kalojë rrugën. Duhet të jeni vigjilent veçanërisht në afërsi të shkollave. Nëse automjeti është i ndalur, për shëmbull, kur është e ndezur drita e kuqe në semafor, në parim, duhet fikur motorri.

> [24] [Zyra për qarkullim dhe lundrim e kantonit të Fribourg-ut OCN](#)

---

9. Puna

Puna është e nevojshme për plotësimin e nevojave tuaja personale dhe familjare, integrimin tuaj në shoqërinë e Fribourg-ut dhe për të mundësuar njohje të reja.

Kërkimi i vendit të punës

Për të gjetur punë, më e mira është të kombinosh shumë veprime:

- › kontakti me të njohurit tuaj;
- › përgjigje në ofertat e punës të shpallura në gazeta dhe në internet;
- › kërkimet në internet;
- › dërgimi i kandidaturave spontane në ndërmarrje;
- › kontakti me agjensi punësimi;
- › regjistrimi te zyra rajonale për punësim (ORP/RAV).

Disa web-faqe ku mund të kërkoni punë

Frëngjisht: www.fr.ch/spe

Gjermanisht: www.fr.ch/ama

www.espace-emploi.ch

www.travailler-en-suisse.ch

www.voies-du-travail.ch

Paga dhe kontributet sociale

Në Zvicër, pagat janë relativisht të larta, por edhe jetesa është e shtrenjtë. Nuk ka paga minimale të përcaktuara me ligj dhe kjo vlen për të gjithë sektorët. Megjithatë, në shumë sektorë ka paga minimale konvencionale.

Kontributet e detyrueshme zbriten nga paga për sigurimin e pensionit dhe të trashëgimtarëve (AVS/AHV), sigurim invalidor (AI/IV), sigurim për papunësi (assurance-chômage/Arbeitslosenversicherung), etj. Në qoftë se fitoni më shumë se 21 150 franga në vit (2017), do t'ju zbriten kontribute edhe për kujdes

---

profesional (prévoyance professionnelle/berufliche Vorsorge) (e ashtuquajtur shtylla e dytë-deuxième pilier-2.Säule), që kompletton AVS/AHV-in (që është shtylla e parë-premier pilier-1.Säule). Shtylla e tretë (troisième pilier/3. Säule) përbëhet nga kursimet private. Shuma e pëgjithshme e kontributeve arrin përafërsisht në 15 % të të ardhurave. Sigurimi shëndetësor është i detyrueshëm, por kontributi për këtë sigurim nuk zbritet nga paga, duhet ta paguani juve me anë të faturës (shih kapitullin 10 për shëndetësinë).

Tatimet

Në Zvicër, personat privat paguajnë tatime mbi të ardhurat dhe mbi pasurinë. Kështu, shumat e mbledhura shërbejnë për të financuar detyrat publike të të siguruara nga Konfederata, kantonet dhe komunat. Pas ardhjes suaj në kanton, do të merrni një pyetësor nga Shërbimi kantonal për kontribute për përcaktimin e shumës së përkohshme të tatimeve tuaja. Nëse jeni me shtetësi të huaj dhe nuk keni leje-qëndrim të përhershëm (permis C/Ausweis C), taksa mbi të ardhurat do të zbritet drejtpërdrejt nga paga juaj (impôt à la source/ Quellensteuer). Nëse keni leje-qëndrim C, në muajin janar do të merrni një formular për deklarimin e tatimeve. Për t'a plotësuar, mund të përdorni software-in falas FriTax. Në rast vështirësie, drejtohuni te Shërbimi për kontribute ose te një kontabël.

> [25] Shërbimi kantonal për kontribute SCC

Programi FriTax

Frëngjisht: www.fr.ch/scc

Gjermanisht: www.fr.ch/kstv

Ekspertët kontabël që punojnë ne kantonin e Fribourg-ut

www.les-fiduciaires.ch

Ndihmë në menaxhimin e buxhetit

Për një familje, nuk është gjithmonë e lehtë të menaxhoj buxhetin, sidomos kur të ardhurat dhe gjendja familjare ndryshojnë. Ngjarjet e reja siç janë lindja, shkollimi i fëmijëve, ndërrimi i banesës, ndarja, humbja e punës ose edhe shkuarja në pension mund të ndryshojnë gjendjen financiare. Në rast nevoje, organizatat e specializuara janë në dispozicion që t'ju ndihmojnë të bëni dhe të menaxhoni buxhetin tuaj.

Frëngjisht

www.frc.ch

Frëngjisht dhe gjermanisht

www.caritas-fribourg.ch/fr

www.caritas-fribourg.ch/de

www.impulsmurten.ch

Ndihmë për menaxhimin e borxheve

Në Zvicër, shumë persona hyjnë në borxhe pasi nuk kanë mundësi ose nuk kanë më mjete për të paguar faturat ose nga përdorimi i pamatur i kartës së kreditit. Në rast pengese (sëmundje, humbje pune, ndarje, etj.), gjendja mund të vështirësohet. Nëse hyjnë në borxhe, personat në fjalë e kanë të vështirë të rikthehen në situatë normale pa ndihmën e jashtme. Për të shmangur një situatë të vështirë, këshillohet t'iu drejtoheni organizatave të specializuara që ndihmojnë për dalje nga borxhi.

Frëngjisht

www.caritas-fribourg.ch

www.dettes.ch

Gjermanisht

www.caritas-fribourg.ch/de

www.schulden.ch

Sigurimet shoqërore

Sigurimi kryesor shoqëror është Sigurimi i pensionit dhe i trashëgimtarëve AVS/AHV. Personat që banojnë në Zvicër i nënshtrohen AVS/AHV-it, qofshin ata me shtetësi zvicerane apo të huaj, me apo pa aktivitet fitimprurës. Në rast mosaktiviteti profesional, mos harroni të vazhdoni pagesën e kontributeve. Mosha e caktuar e pensionit është 65 vjeç për burrat, ndërsa 64 vjeç për gratë (2017). Është e mundur që të shkohet në pension të parakohshëm, por me ulje të pensionit. Informohuni te Arka për kompensim e kantonit të Fribourg-ut (Caisse de compensation du canton de Fribourg/Ausgleichskasse des Kantons Freiburg). Kontributet për sigurim invaliditeti (AI/IV) zbriten së bashku me ato të AVS/AHV. Në rast invaliditeti, sigurimi jep të drejtën në përkrahje për riintegrim në tregun e punës ose rentë (pension invalidor).

> [26] [Arka për kompensim e kantonit të Fribourg-ut CCCFR](#)

> [27] [Zyra për sigurim invalidor e kantonit të Fribourg-ut, Office AI](#)

Sigurimi për papunësi

Nëse një person në Zvicër e humb vendin e punës, ai normalisht mund të përfitoj nga kompensimi për papunësi, gjatë një periudhe të caktuar. Një person që vjen nga jashtë për herë të parë në Zvicër nuk përfiton nga sigurimi për papunësi: ai e ka këtë të drejtë vetëm nëse ka leje qëndrim dhe ka punuar në Zvicër, të paktën 12 muaj, gjatë dy viteve që i kanë paraprirë regjistrimit të tij në shërbimin për papunësi. Në kushte të caktuara, periudhat e sigurimit dhe të punësimit jashtë vendit, merren parasysh për pjesën më të madhe të shtetasve të vëndeve europiane. Për këtë do të mund t'ju informojnë arkat për papunësi (caisses de chômage/ Arbeitslosenkassen).

> [28] [Shërbimi publik për punë SPE](#)

Listat e arkave për papunësi

Frëngjisht: www.fr.ch/spe

Gjermanisht: www.fr.ch/ama

Humbja e vendit të punës

Të gjithë personat që humbin vendin e punës duhet të deklarohen sa më shpejtë. Nëse ata janë me banim në komunat e Fribourg-ut ose Villars-sur-Glâne, duhet të deklarohen te administrata komunale. Personat që jetojnë në komunat e tjera duhet të drejtohen të Zyra rajonale për punësim (ORP/RAV) e qarkut përkatës. Komuna apo ORP ju informon për hapat që duhet të ndërmerreni për realizimin e shpërblimeve nga shërbimi i të papunëve.

Regjistrimi në entin e të papunëve

Frëngjisht: www.fr.ch/spe

Gjermanisht: www.fr.ch/ama

Lista e zyrave regionale për punësim ORP

Frëngjisht: www.fr.ch/spe

Gjermanisht: www.fr.ch/ama

Ndihma sociale

Ndihma sociale është rrjeti i fundit i sistemit të sigurimit social. Ajo ka për qëllim të ndihmojë në pavarësinë dhe integrimin e personave në nevojë. Ajo jepet atëherë kur personi nuk mund të mbahet nga familja e tij ose nuk mund të marrë përfitime të tjera ligjore për të cilat ai ka të drejtë. Ndihma sociale duhet të kthehet në momentin kur personi përmirëson gjendjen e tij financiare.

> [2] Shërbimi për veprim social SASoc

Për të kërkuar ndihmë sociale, duhet të drejtoheni te shërbimi social rajonal me të cilin është e lidhur komuna ose vendbanimi juaj.

Tensionet në punë

Në rast konflikti me punëdhënës-in/en ose me kolegët e punës, mund të merrni këshilla te Unioni sindikal i Fribourg-ut ose drejtpërdrejtë te sindikata e lidhur me sektorin e punës tuaj. Para se të ndërmerri procedura juridike, të cilat mund të zgjasin dhe mund të jenë të kushtueshme, mund të kërkonin ndërmjetësim asnjëanës dhe të pavarur.

> [29] Unioni sindikal i Fribourg-ut USF

Informata për ndërmjetësim

Frëngjisht: www.fr.ch/sj

Gjermanisht: www.fr.ch/aj

www.fribourg-mediation.ch

Disa sjellje janë të ndaluara me ligj, sidomos në vendin e punës. Veçanërisht është rasti me ngacmimet psikologjike dhe seksuale, diskriminime, si dhe fjalët, gjestet ose aktet që kanë për qëllim poshtërimin e personave të tjerë.

- > [30] **Zyra për barazi burra-gra dhe për familje BEF**
- > [13] «**se respecter – Respekt für alle**», **Shërbimi për konsultim dhe parandalim të racizmit në kantonin e Fribourg-ut, Caritas Suisse, Departamenti Fribourg**

Ngacmimi seksual

www.harcelementsexuel.ch

Mbrojtja kundër largimit nga puna

Ligji mbron punëtorët/-et kundër largimit nga puna në rast sëmundje, aksidenti, shtatzënie ose lejës së lindjes. Liçencimi nga puna gjatë këtyre periudhave është i pavlefshëm (jovalid). Megjithatë, në rast të largimit të padrejtë për arsye të tjera, i/e punësuari/-a nuk do të mund të ri-integrohet më në atë ndërmarrje. Sipas rrethanave, ai ose ajo mund të marrë kompensim nëpërmes ligjit ose të negocioj me punëdhënësin/punëdhënësen.

- > [29] **Unioni sindikal i Fribourg-ut USF**

Puna e padeklaruar/Puna në të zezë

Çdo person që punon rregullisht, për shembull duke bërë pastrim, punë të shtëpisë, punë kopshti ose duke u përkujdesur për fëmijët, konsiderohet si i punësuar. Ai/ajo duhet të jetë i deklaruar nga punëdhënësi ose të deklarohet vet, te institucionet sociale. Në rastin e kundërt, bëhet fjalë për punë ilegale ose punë në të zezë. Personi që punon në të zezë nuk është i mbrojtur në rast invaliditeti, aksidenti ose humbje të vendit të punës. Ai nuk do të përfitoj nga pensioni kur të dalë në pension. Pasojat mund të jenë dramatike.

Punëdhënësit/et duhet të deklarojnë personat të cilët i punësojnë te sigurimet sociale. Për të thjeshtësuar hapat administrative, ata ose ato mund të drejtohen te Shoqata Chèque Emploi.

> [31] Shoqata Chèque Emploi – Qendra për integrim socioprofesional

Puna ilegale

www.pas-de-travail-au-noir.ch

---

10. Shëndeti

Shëndeti është një e mirë e çmuar që duhet t'a ruajmë.

Sigurimi shëndetësor dhe sigurimi për aksidente (i detyrueshëm)

Nëse keni ardhur nga vendet e jashtme ose nga një kanton tjetër, keni një muaj kohë që të paraqitni një vërtetim sigurimi te komuna juaj e re banimit. Sigurimi shëndetësor i detyruar ofron pagesë në rast sëmundje, materniteti dhe aksidenteve. Sigurimi shëndetësor bazë mbulon kujdesin mjekësor, barërat (që figurojnë në listë) dhe qëndrimet në dhomë të përbashkët në spitalet e kantonit në të cilin banon personi. Përveç kësaj mbulesë të detyrueshme, çdonjëri mund të bëjë sigurime plotësuese që mbulojnë më tepër shpenzime mjekësore, siç është qëndrimi në spital në dhomë private (individuale). Personat që janë në marrëdhënie pune, janë të siguruar në mënyrë të detyrueshme në rast aksidenti. Në këtë rast, ju, pra, duhet të jeni të kujdesshëm që të mos siguroheni dy herë për aksidente. Në rast të humbjes së punës, kujdesuni që të jeni i/e siguruar për aksidente.

Sigurimi shëndetësor

Frëngjisht: www.ofsp.admin.ch

Gjermanisht: www.bag.admin.ch

Sigurimi në rast aksidenti

Frëngjisht: www.ofsp.admin.ch

Gjermanisht: www.bag.admin.ch

Jetëgjatësia

Në nivelin botëror, burrat zviceranë kanë jetëgjatësinë më të lartë. Ata jetojnë mesatarisht 81,3 vjet. Zviceranet me 85,3 vjet vijnë në pozicionin e 6-të (shifrat 2015).

Informata përkatëse për tarifën e sigurimeve

www.priminfo.ch

Spitali i Fribourg-ut

www.h-fr.ch

Zbritja e tarifave

Shteti rimbursor një pjesë të sigurimit shëndetësor të siguruar-it/at, për çiftet dhe familjet me kushte ekonomike modeste. Kërkesa për zbritje të tarifave duhet të parashtrohet me plotësimin e formularit zyrtar jo më vonë se më 31 gusht të vitit në vijim, drejtpërdrejt te Arka kantonale e kompensimit (Caisse de compensation AVS/AHV-Ausgleichskasse) e kantonit të Fribourg-ut në Givisiez. Formulari i kërkesës është në dispozicion në faqen e internetit të Arkës kantonale të kompensimit AVS/AHV në adresën e poshtëshënuar.

➤ [26] [Arka për kompensim e kantonit të Fribourg-ut CCCFR](#)

Personat në vështësi ekonomike

Personat në situatë pasigurie mund të marrin mbështetje dhe këshilla te Fri-Santé. Programi i saj Hapësirë për përkujdesje, ofron përkujdesje mjekësore-sociale për çdo person që nuk ka sigurim shëndetësor, qoftë ai me ose pa leje-qëndrim. Edhe Fri-Santé është aktive në promovim të shëndetit dhe parandalim, sidomos me programin Grisélidid, me profesionist-ët/-et e edukatës seksuale.

➤ [12] [Fri-Santé – Zonë për trajtim shëndetësor](#)

➤ [32] [Fri-Santé – Grisélidid \(edukim seksual dhe ndihmë për toksimanë\)](#)

Mjekët

Eshtë shumë e këshillueshme që sapo të keni ardhur, të regjistroheni te një mjek/mjeke i/e përgjithshëm/e ose te një mjek/mjeke i/e familjes. Në rast të problemeve shëndetësore, duhet t'i drejtoheni më parë atij ose asaj. Mjeku i juaj familjar do t'ju këshillojë, do t'ju shërojë dhe në rast se keni nevojë do t'ju drejtoj te një specialist. Adresat e mjekëve të përgjithshëm do t'i gjeni në librin e numrave të telefonit, në internet ose nëpërmjet të afërmeve tuaj.

Lista e Shoqërisë së mjekësisë e kantonit të Fribourg-ut

www.smcf.ch

Shërbimi kantonal i mjekëve

Frëngjisht: www.fr.ch/smc

Gjermanisht: www.fr.ch/kaa

Emergjenca (Kujdesi urgjent)

Në rast urgjence, nëse nuk mund të kontaktoni mjekun e familjes, mund të kontaktoni mjekun kujdestar të distriktit (rrethit) tuaj ose njërin nga spitalet e kantonit. Për raste kritike duhet thirrur në numrin 144 (urgjenca sanitare).

Mjeku kujdestar sipas distrikteve

Sarine/Saane	026 304 21 36
Glâne	026 304 21 36
Gruyère/Greyerz	026 304 21 36
Lac/See	0900 670 600
Veveyse/Vivisbach	026 304 21 36
Singine/Sense	026 418 35 35
Broye	0848 133 133

Hôpital fribourgeois HFR/Freiberger Spital HFR, www.h-fr.ch

Fribourg/Freiburg	026 306 00 00
Billens	026 651 61 11
Riaz	026 919 91 11
Meyriez-Murten	026 306 70 00
Tafers	026 306 60 00

Spitali ndërkantonal i Broye Fribourg-Vaud, www.hopital-broye.ch

Payerne	026 662 80 11
Estavayer-le-Lac	026 664 71 11

Numrat tjerë të nevojshëm

Farmacia e turnit	026 304 21 40
Konsultë pediatrike (3 franga/min)	0900 268 001
Urgjencë psikiatrike	026 305 77 77

Kujdesi për dhëmbët

Kujdesi i përgjithshëm për dhëmbë, siç është për shembull, mbushja në rastin e karies ose korrigjimi i pozicionit të dhëmbëve (aparartet për dhëmbë), nuk paguhet nga sigurimi shëndetësor bazë. Nëse keni fëmijë, është mundësia që të bëni sigurimin për dhëmbët në mënyrë që të parandalohen problemet eventuale. Theksojmë se Shërbimi dentar shkollor u ofron kujdesin për dhëmbët fëmijëve që ndjekin shkollimin e detyrueshëm.

> [33] Shërbimi dentar i shkollës SDS

Urgjenca për dhëmbët

Fribourg/Freiburg, Sarine/Saane, Singine/Sense, Lac/See	0848 14 14 14
Glâne, Gruyère/Greyerz, Veveyse/Vivisbach	026 919 35 30
Broye	0848 133 133

Shëndeti mendor

Çdo person mund në një çast të jetës të tejkaloj limitet e tij dhe të arrijë në një gjendje psikike ku nuk ka më forcë të zgjidhë problemet e tij i vetëm. Në këtë rast, është e këshillueshme të konsultohet specialisti/-ja për shëndet mendor.

> [34] Rrjeti i Fribourg-ut për shëndet mendor RFSM

Personat e moshuar

Për të marrë informacione lidhur me mbështetjen e personave të moshuar që kanë nevojë për përkujdesje ose shoqërim, mund të drejtoheni te njëra nga organizatat e mëposhtme:

- > [35] Shoqata e Fribourg-ut e institucioneve për persona të moshuar AFIPA
- > [36] Shoqata e Fribourg-ut për ndihmë dhe kujdes shëndetësor në shtëpi AFAS
- > [37] Pro Senectute Fribourg – Freiburg (Fondacion për ndihmë personave të moshuar)

Shërbimi për parashikim/kujdes social

www.fr.ch/sps

Personat me aftësi të kufizuara

Personat me të meta fizike dhe psikike si dhe të afërmit e tyre, mund të gjejnë këshilla dhe përkrahje duke iu drejtuar Zyrës për Sigurime Invalidore të kantonit (Office d'Assurance-Invalidité/Invalidenversicherungsstelle), te Pro Infirmis ose, kur kemi të bëjmë me fëmijët, te Shërbimi edukativ lëvizës (Service éducatif itinérant/Frühberatungsdienst).

- [\[27\] Zyra për sigurim invalidor e kantonit të Fribourg-ut, Office AI](#)
- [\[38\] Pro Infirmis Fribourg – Freiburg \(Organizatë për persona me aftësi të kufizuara\)](#)
- [\[39\] Shërbimi edukativ lëvizës SEI](#)

Qendra e Fribourg-ut për shëndet seksual

Nëse keni pyetje në lidhje me jetën tuaj seksuale, mund të drejtoheni te Qendra e Fribourg-ut për shëndet seksual. Aty do t'ju këshillojnë për kontrceptivin, seksualitetin, orientimin seksual, shtatzëninë, ndërprerjen e shtatzënisë, infeksionet seksuale që transmetohen, abuzimet seksuale, jetën emocionale dhe marrëdhëniet jetësore. Bisedat janë falas dhe konfidenciale. Gjithashtu do të keni mundësinë që të kryeni kontroll gjinekologjik ose teste të zbulimit të ndonjë sëmundje.

- [\[40\] Qendra e Fribourg-ut për shëndetin seksual CFSS](#)
- [\[41\] Empreinte: Qendra për përkrahje dhe parandalim në fushën e VIH/Sida dhe IST](#)

---

11. Harta e kantonit të Friburgut dhe numrat e urgjencës

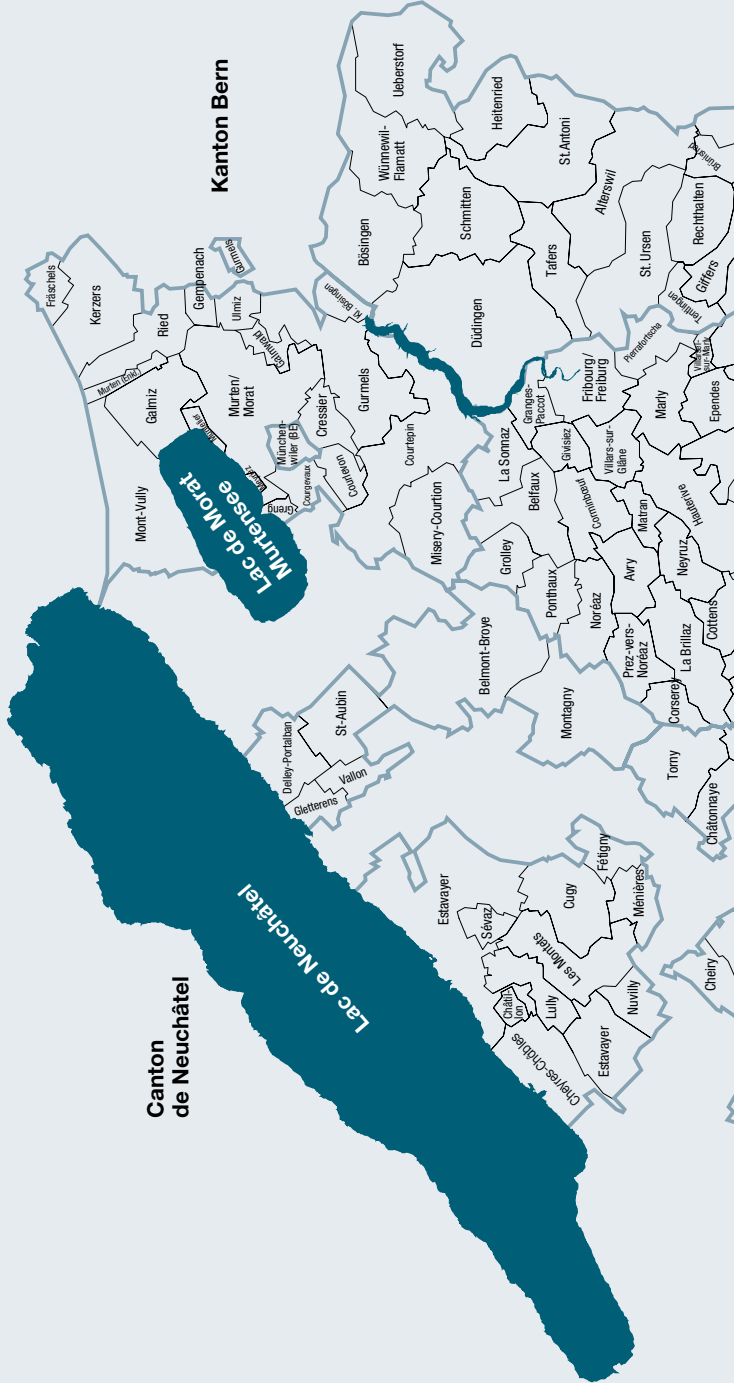

Kantoni i Fribourg-ut shkurtimisht

Sipërfaqja	1592 km ²
Popullësia	313 000 banorë/-e
Gjuhët zyrtare	frëngjisht, gjermanisht
Kryeqyteti	Fribourg
	7 distrikte – 136 komuna (2018)
Web-faqja e kantonit të Fribourg-ut	www.fr.ch
Zyra për integrimin e migrantëve/-eve dhe parandalimin e racizmit IMR	www.fr.ch/imr integration@fr.ch 026 305 14 85

Harta e Kantonit të Fribourg-ut (2018)

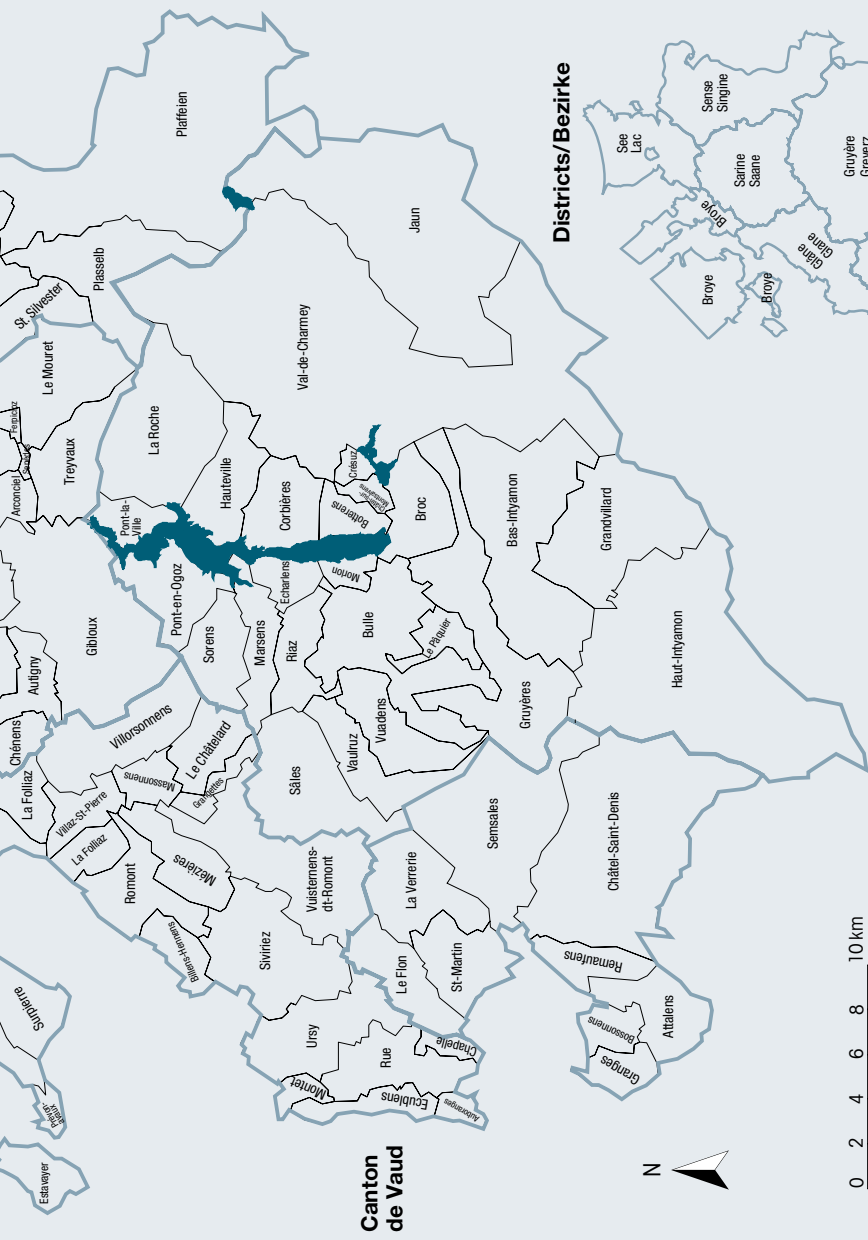

Canton
de Neuchâtel

Kanton Bern

Lac de Morat

Lac de Neuchâtel

Canton de Vaud

Districts/Bezirke

Numrat e urgjencës për Zvicrën

Policia	117
Zjarrfikësit (zjarri, uji, gazi)	118
Ambulanca	144
Dora e zgjatur (shqetësim psikik)	143
Informacione toksikologjike (helmimi, helmi)	145

Nëse jeni në situatë emergjente (urgjencë):

- > Ruajeni qetësinë
- > Identifikoni rreziqet
- > Strehohuni (largohuni nga rreziku)
- > Lajmëroni njësitë për shpëtim
- > Ofroni ndihmë

---

12. Martesa dhe jeta familjare

Ne kantonin e Fribourg-ut, Shteti dhe komunat ofrojnë mbështetje të rëndësishme për familjet dhe fëmijët.

Martesa

Në Zvicër, mosha ligjore për martesën është 18 vjeç. Njihen vetëm martesat e lidhura në Zyrën e gjëndjes civile. Zyra e gjëndjes civile në kantonin e Fribourg-ut do t'ju informojë për kushtet që duhet plotësuar dhe për dokumentat e nevojshme. Nëse dëshironi që burri juaj i ardhshëm apo gruaja ose anëtarë të tjerë të familjes t'ju bashkohen në Zvicër, duhet që së pari të kontaktoni Shërbimin për banorët dhe migrantë.

Zyra e gjendjes civile e kantonit të Fribourg-ut

Frëngjisht: www.fr.ch/sainec

Gjermanisht: www.fr.ch/iaeza

- > [42] Shërbimi për punë institucionale, i natyralizimit dhe i gjëndjes civile SAINEC
- > [5] Shërbimi për banorët dhe migrantët SPoMi
- > [10] Qendra për kontakt Suisses-Immigrés CCSI Fribourg

Frëngjisht: www.familles-fribourg.ch

Gjermanisht: www.familien-freiburg.ch

Martetat binacionale (dykombëshe)

Më shumë se një e treta e martesave të lidhura në Zvicër kanë të bëjnë me bashkëshortë ose bashkëshorte që vijnë nga vënde të ndryshme.

Partneriteti i regjistruar

Personat e gjinisë së njëjtë kanë mundësinë që t'a bëjnë të njohur bashkimin e tyre duke hyrë në një partneritet të regjistruar. Për t'u njohur me hapat që duhen ndër marrë, ata mund të kontaktojnë Zyrën e gjëndjes civile të kantonit të Fribourg-ut.

> [43] Sarigai

Zyra e gjëndjes civile e kantonit të Fribourg-ut

Frëngjisht: www.fr.ch/sainec

Gjermanisht: www.fr.ch/iaeza

Renditës të familjeve

Frëngjisht: www.familles-fribourg.ch

Gjermanisht: www.familien-freiburg.ch

Lindja

Çdo lindje duhet të deklarohet brënda tri ditëve te Zyra e gjëndjes civile e kantonit të Fribourg-ut. Nëse fëmija lind në spital, atëherë spitali bën deklarinimin. Nëse lindja ka ndodhur në shtëpi, këtë duhet t'a bëjnë prindërit. Që nga lindja, fëmija është automatikisht i siguar kundër sëmundjes përgjatë tre muajve. Gjatë kësaj periudhe, prindërit duhet të bëjnë sigurimin shëndetësor për të.

> [42] Shërbimi për punë institucionale, i natyralizimit dhe i gjëndjes civile SAINEC

> [44] Shoqata Zyra familjare Fribourg

Ndihmë nënave të ardhshme

www.sosfuturesmamans.ch

Pushimi dhe leja e lindjes

Pas lindjes, gratë që janë në marrëdhënie pune, në parim, kanë të drejtë të marrin lejen e lindjes të paktën 14 javë. Gjatë kësaj periudhe, ato marrin së paku 80% nga paga e tyre. Për të përfitur nga kjo, duhet të keni kontribuar në sigurimet sociale gjatë nëntë muajve para lindjes dhe të keni punuar së paku 5 muaj. Edhe periudhat e sigurimeve dhe të punës nëpër shumicën e vendeve europiane merren parasysh. Në kantonin e Fribourg-ut, leja e lindjes për gratë që nuk janë në marrëdhënie pune është e rregulluar sipas ligjit federal. Informacionet më të detajuara në lidhje me këtë, do t'ju ofroj Arka për kompensim e kantonit të Fribourg-ut (Caisse de compensation/Ausgleichskasse).

➤ [\[26\] Arka për kompensim e kantonit të Fribourg-ut CCCFR](#)

Të ardhurat për fëmijë

Nëse keni fëmijë, keni të drejtë të merrni një ndihmë për ta. Në kantonin e Fribourg-ut, për fëmijët deri në moshën 16 vjeçare, do të merrni shumën prej 245 frangash në muaj, ndërsa 265 franga prej fëmijës së tretë. Për të rinjtë e moshës deri në 25 vjeç, që janë duke u shkolluar, shuma është 305 franga në muaj, ndërsa 325 franga nga fëmija i tretë (2017). Në parim, ndihmat e fëmijëve paguhen nga punëdhënësi ose punëdhënësja në të njëjtën kohë me pagën mujore. Në raste të caktuara edhe prindërit që nuk janë në marrëdhënie pune mund të marrin ndihma për fëmijë. Informacione më të detajuara do t'ju ofroj Arka për kompensim e kantonit të Fribourg-ut (Caisse de compensation/Ausgleichskasse).

➤ [\[26\] Arka për kompensim e kantonit të Fribourg-ut CCCFR](#)

Të drejtat e fëmijëve dhe të rinjve

Sikur të rriturit, fëmijët dhe të rinjtë, vajza apo djem, i kanë të drejtat themelore. Ata dhe ato në veçanti kanë të drejtën e mbrojtjes kundër keqtrajttimeve, dhunës, abuzimeve seksuale dhe shfrytëzimit në punë si dhe të drejtën për edukim dhe për një nivel të përshtatshëm jetësor (banim, veshmbathje, ushqim). Prindërit nuk kanë të drejtë t'i rrahin fëmijët dhe të rinjtë dhe keta të fundit, nuk kanë të drejtë të godasin këdo qoftë. Përdhunimi seksual i femrave është i ndaluar. Drejtësia dënon ashpër aktet e tilla edhe nëse ato ndodhin brenda familjes apo gjatë qëndrimit jashtë vendit.

- > [45] **Shërbimi për fëmijë dhe të rinj SEJ**
- > [40] **Qendra e Fribourg-ut për shëndetin seksual CFSS**
- > [46] **Qendra për konsultime LAVI për fëmijë, burra dhe viktime të trafikut**

Të drejtat dhe mbrojtja e fëmijëve dhe të rinjve

Frëngjisht: www.fr.ch/sej

Gjermanisht: www.fr.ch/ja

Web-faqja e informatave për të rinj

Frëngjisht: www.ciao.ch

Gjermanisht: www.tschau.ch

Çiftet dhe familjet në vështirësi

Personat që hasin vështirësi brenda çiftit ose me fëmijët e tyre mund të gjejnë ndihmë duke kontaktuar Shoqatën Zyra familjare (Office familial/Verein Paar-und Familienberatung). Në rast ndarje apo shkurorëzimi, prindi i cili nuk i ka fëmijët e tij në përkujdesje duhet të paguaj një pension mujor për mbështetje të fëmijëve e nganjëherë edhe të prindit tjetër. Në rast se ka probleme për të marrë pensionin mujor, prindi i cili i ka fëmijët nën përkujdesje mund të kontaktoj shërbimin për veprim social (Service de l'action sociale/Sozialamt).

- > [44] Shoqata Zyra familjare Fribourg
- > [20] Shoqata espacefemmes
- > [2] Shërbimi për veprim social SASoc

Frëngjisht: www.familles-fribourg.ch

Gjermanisht: www.familien-freiburg.ch

Ndonjëherë, njëri anëtar i çiftit i është dashur të braktisë vendin e origjinës dhe familjen e tij. Ai ose ajo duhet të përshtatet në vendin e ri dhe të krijoj një rreth të njohurish, gjë e cila nuk është gjithmonë e lehtë. Shoqatat e specializuara mund t'ju ofrojnë ndihmë dhe këshilla të nevojshme.

> [20] **Shoqata espacefemmes**

> [47] **Frabina – Agjensi konsultash për gra dhe burra në lidhje binacionale**

Dhuna në familje

Në Zvicër, përdorimi i dhunës brenda në familje është gjithashtu i ndaluar. Dhuna në familje mund të jetë fizike (goditje), psikologjike (kërcënime), seksuale (detyrime) ose ekonomike (privim nga të hollat). Nëse ndodhin sjellje të tilla brenda çiftit ose ndaj fëmijëve, në shtëpi apo diku tjetër, drejtësia mund të ndërhyj edhe nëse viktima nuk ka bërë deklaram penal. Autori i dhunës në familje iu nënshtrohet dënimeve të rënda. Çdo viktimitë mund të kërkoj këshilla falas ose ndihmë te njëra nga qendrat e konsultimit LAVI (Ligji në ndihmëtë viktimave). Personat që kanë sjellje të dhunshme mund t'i drejtohen Shoqatës EX-pression. Këto organizata respektojnë sekretin më të madh.

> [48] **Shoqata Solidarité Femmes – Qendra LAVI për gra viktima të dhunës dhe akteve penale**

> [46] **Qendra për konsultime LAVI për fëmijë, burra dhe viktima të trafikimit**

> [49] **Ex-pression – Organizatë për parandalim dhe ndihmë autorëve/-eve të dhunës**

Frëngjisht: www.familles-fribourg.ch

Gjermanisht: www.familien-freiburg.ch

Martësat e detyruara

Askush nuk duhet të detyrohet, as nga familja ose nga kushdo qoftë që të martohet kundër vullnetit të tij/të saj. Martesa e detyruar është shkelje e rëndë e të drejtave themelore të qenies njerëzore, të drejta që mbrohen nga Kushtetuta Zvicëranë dhe Kushtetuta e Fribourg-ut.

Ndihmë për gratë

- > [48] Shoqata Solidarité Femmes – Qendra LAVI për gra viktime të dhunës dhe akteve penale, numri i telefonit 24h/24h

Ndihmë për burra

- > [46] Qendra për konsultime LAVI për fëmijë, burra dhe viktime të trafikimit

---

13. Edukimi dhe arsimi i detyruar

Autoritetet e Fribourg-ut i japin rëndësi të madhe cilësisë së edukimit të fëmijëve.

Në Zvicër, sistemet shkollore ndryshojnë nga njëri kanton në tjetrin. Në kantonin e Fribourg-ut, shkollimi është i detyrueshëm dhe falas për fëmijët nga moshën 4 vjeçare deri në moshën 15 vjeçare (1^H-11^H).

Filmat pedagogjik që paraqesin shkollimin në Fribourg ju pajisin me informacione të çmuara.

www.fr.ch/osso

Edukimi dhe përgatitja shkollore në kantonin e Fribourg-ut

www.fr.ch/dics

www.edufr.ch

Përgjegjësia e prindërve

Prindërit kanë përgjegjësinë kryesore për edukimin dhe arsimimin e fëmijëve të tyre. Ata kanë për detyrim që t'i shkollojnë fëmijët, që t'i bëjnë të respektojnë oraret e mësimi dhe rregullat e jetës shkollore dhe të bashkëpunojnë me shkollën. Nëse nga shkolla ju ftojnë për bisedë individuale ose në mbledhje të prindërve, është me rëndësi që të shkoni aty. Kjo mund të jetë shumë e nevojshme për të gjetur zgjidhje në rast se fëmija juaj ka hasur ndonjë vështirësi ose kur ai duhet të bëjë zgjedhje për të ardhmen e tij. Edukimi familjar ofron konsulta dhe takime të prindërve në vende të ndryshme publike.

> [45] **Shërbimi për fëmijë dhe të rinj SEJ**

> [50] **Edukimi familjar**

Kujdesi për fëmijët dhe përkujdesja jashtë orarit shkollor

Prindërit që janë në marrëdhënie pune shpesh kanë nevojë që dikush të përkujdeset për fëmijët e tyre gjatë ditës, gjatë pushimit të drekës, pas mësimit ose gjatë pushimeve shkollore.

Komuna juaj ju informon për mundësitë e kujdesit për fëmijë dhe përkujdesit jashtë orarit shkollor që gjenden në rajonin tuaj.

- > [51] Federata e Fribourg-ut për përkujdesje familjare gjatë ditës
- > [52] Federata e Fribourg-ut për çerdhe dhe kopshte fëmijësh

Pedibus në kantonin e Fribourg-ut

Në shumë komuna të Fribourg-ut ekziston sistemi i shoqërimit të fëmijëve nga prindërit për të shkuar në shkollë në këmbë, i ashtuquajtur Pedibus. Fëmijët shkojnë në kohë të caktuar në një stacion të shënuar në një tabelë, sikur për të marrë autobusin. Aty takojnë shokët e tyre të fshatit ose të lagjes dhe marrin rrugën për në shkollë nën shoqërimin e një prindi. Prindërit i shoqërojnë fëmijët secili me radhë.

www.pedibus.ch

Edukimi parashkollor (nga moshë 4 vjeçare, 1^H-2^H)

Në kantonin e Fribourg-ut, fëmijët mund të pranohen në çerdhe (garderie/Kinderhort) nga moshë 2 vjeçare ose në një kopsht (école maternelle/Spielgruppe). Shkolla fillore do të fillojë për të gjithë me ciklin parashkollor që është i detyrueshëm nga moshë 4 vjeçare (sistemi Harmons). Gjatë kësaj periudhe shumë të rëndësishme, fëmijë juaj do të mësojë të krijojë kontakte duke folur gjuhën lokale.

Shkolla fillore (nga moshë 6 vjeçare, 3^H-8^H)

Shkolla fillore nis në moshën 6 vjeçare. Mësimi është i përqëndruar në gjuhë, matematikë, ambient, muzikë, aktivitete krijuese dhe sport. Në moshën 11 ose 12 vjeçare (8^H), fëmijë juaj do të orientohet në një nga tri kategoritë e klasave të ciklit orientues në bazë të tri kriterëve (mendimi i mësimdhënësit/-es, notat e semestrit të parë, mendimi i prindërve dhe i nxënësit/es). Në pjesën frankofone, nxënësit për të cilët nuk është arritur një pajtim sipas tri kriterëve, do të ftohen të paraqiten në provim (kriteri i 4-t). Në pjesën gjermanfolëse, të gjithë nxënësit do të paraqiten në provim deri në vitin 2021.

Cikli orientues – shkolla e mesme (nga mosha 12 vjeçare, 9^H-11^H)

Nga mosha 12 ose 13 vjeçare fëmija juaj do të hyjë në një nga tri kategoritë e ciklit orientues:

- Klasat me kërkesa themelore (Classes à exigence de base EB/Realklassen):
Nxënësit që kanë nevojë t'i përforcojnë njohuritë e tyre bazë dhe që kanë për qëllim të fillojnë përgatitje profesionale (apprentissage/ Lehre/zanat);
- Klasat e përgjithshme (Classes générales G/Sekundarklassen): Nxënësit që planifikojnë përgatitje profesionale ose të vazhdojnë studimet;
- Klasat paragjimnaziale (Classes prégymnasiales PG/Progymnasialklassen):
Nxënësit që planifikojnë të bëjnë studime të larta.

Nxënësit mund të kalojnë nga njëra kategori në tjetrën sipas rezultateve të arritura në shkollë.

Orientimi shkollor dhe profesional

Është e rëndësishme që të rinjtë të jenë të informuar mirë për mundësitë e praktikës (stage/Praktikum) dhe të arsimimit (formation/Ausbildung) para vitit të fundit të arsimit të detyrueshëm. Për t'i ndihmuar që ta bëjë zgjedhjen midis shumë mundësive që ekzistojnë, fëmija do të ketë nevojë për mbështetjen tuaj. Është e këshillueshme një konsultë me specialist-in/-en për orientim. Sekretaria e shkollës do t'ju jap adresën e qendrës për orientim shkollor dhe profesional të rajonit tuaj.

Informacione në gjuhë të huaja në lidhje me orientimin profesional

Frëngjisht: www.orientation.ch

Gjermanisht: www.berufsberatung.ch

- [53] Shërbimi për orientim profesional dhe përgatitje të të rriturve SOPFA

Nxënësit me origjinë të huaj dhe nxënësit gjermanfolës

Nxënësit të cilët nuk flasin gjuhën e folur në shkollë ndjekin kurse të gjuhës dhe mbështetje të adaptuara për nevojat e tyre, paralelisht me hyrjen në klasën e rregullt.

- [54] a) **Pjesa frankofone: Bashkëpunëtorë pedagogjike për shkollimin e fëmijëve të migranteve/-ëve dhe kurse të gjuhës dhe kulturës së origjinës**
- [54] b) **Pjesa gjermanfolëse: Bashkëpunëtorë pedagogjike për shkollimin e fëmijëve të migrantëve/-eve dhe kurse të gjuhës dhe kulturës së origjinës.**

Shërbimi për shkollim të detyruar i kantonit të Fribourg-ut ofron broshura me informacione dhe filma në shumë gjuhë që iu dedikohen prindërve migrantë.

Fëmija juaj mund gjithashtu të ndjek kurse të gjuhës dhe kulturës së origjinës të organizuara nga konsullata e vendit tuaj ose nga anëtarët e komunitetit tuaj.

www.fr.ch/osso

Caritas Suisse dhe Edukimi familjar ofrojnë kurse për përgatitje shkollore (Ecoleplus) për fëmijët në moshë parashkollore dhe për prindërit e tyre nga migracioni.

www.educationfamiliale.ch

Është i mundur huazimi i librave në më shumë se 200 gjuhë në bibliotekën ndërkulturore LivrEchange.

- [19] **LivrEchange, Biblioteka ndërkulturore**

14. Përgatitja profesionale dhe studimet e specializuara (nga mosha 15 vjeçare)

Ndërmarrjet formuese

Në kantonin e Fribourg-ut më shumë se 2400 ndërmarrje punësojnë dhe përgatisin (formojnë) nxënës/-e në më shumë se 150 profesione të ndryshme.

Zvicra ka një sistem të arsimit profesional të quajtur «dual». Nxënësit zgjedhin midis një zanati apo të shkollës së mesme të shkallës II.

Mësimi i zanatit në ndërmarrje (nga mosha 15 vjeçare)

Një ose dy ditë në javë, nxënësi ndjek mësimet në një shkollë profesionale. Pjesa tjetër e javës i përkushtohet zhvillimit të aftësive praktike të punës në ndërmarrje. Nxënësi/-ja është i punësuar në bazë të një kontrate nga punëdhënësi/-sja, i/e cili/a i cili edhe e paguan. Zanati (formimi) prej dy vitesh ofron marrjen e një certifikate federale për përgatitje profesionale (AFP/EBA), ndërsa zanati (formimi) prej tre ose katër vitesh lejon marrjen e certifikatës federale të aftësive (CFC/EFZ). Këto diploma njihen në tërë Zvicrën. Gjatë ose pas mësimit të zanatit, të rinjtë mund të studiojnë për të marrë diplomën e maturës profesionale. Ky titull hap rrugë për një shkollë të lartë të specializuar (HES/FH).

Skema e sistemit zviceran për arsimim/formim

Frëngjisht: www.fr.ch/sopfa

Gjermanisht: www.fr.ch/bea

Kërkimi i vendeve për mësimin e zanatit

Frëngjisht: www.orientation.ch

Gjermanisht: www.berufsberatung.ch

> [15] Shërbimi për përgatitje profesionale SFP

I vetmi në botë

Universiteti i Fribourg-ut është i vetmi në botë që është dygjuhësh Frëngjisht-Gjermanisht.

Të rinjtë e moshës madhore me origjinë të huaj

Të rinjtë që vijnë nga vendet e huaja e që nuk e kanë më moshën për vijim të shkollës së mesme mund të ndjekin kurset për integrim, të organizuara nga Shërbimi për përgatitje profesionale. Këto kurse kanë për qëllim të ndihmojnë të rinjtë për pranimin e tyre në arsim profesional.

> [53] Shërbimi për orientim profesional dhe përgatitje të të rriturve SOPFA

Shkolla e shkallës së dytë superiore (nga moshë 15 vjeçare)

Pas shkollimit të detyruar, nxënësit mund të vijojnë me orar të plotë shkollën e kulturës së përgjithshme, shkollën e tregtisë, shkollën për maturë profesionale ose gjimnazin/kolegjin.

	Kohëzgjatja	Diploma
Shkolla për kulturë të përgjithshme	3 vite	Çertifikata e shkollës për kulturë të përgjithshme
Shkolla e tregtisë	4 vite	Çertifikatë federale të aftësisë (CFC/EFZ) + Maturë profesionale tregtare
Shkolla për maturë profesionale	4-5 vite	Matura profesionale
Gjimnazi	4 vite	Matura gjimnaziale

Matura profesionale

Frëngjisht: www.fr.ch/sopfa

Gjermanisht: www.fr.ch/bea

Shërbimi i arsimit të mesëm i shkallës së dytë (shkolla e kulturës së përgjithshme, shkolla e tregtisë, shkolla e maturës profesionale dhe gjimnazi)

www.fr.ch/s2

Studimet e larta

Ai ose ajo që ka mbaruar gjimnazin dhe ka marrë çertifikatë të pjekurisë nga gjimnazi mund të pranohet në universitet, në shkollat politeknike federale ose në shkollat e larta të specializuara (për këtë të fundit mund të kërkohet, një stazh ose provimi pranues). Për të gjitha informacionet, studentët/-et mund t'i drejtohen Shërbimit për pranim dhe regjistrim në Universitetin e Fribourg-ut. Një person që ka ardhur nga vendet e huaja nuk pranohet menjëherë edhe nëse ai ka qenë i pranuar në një nga universitetet e vendit të tij të origjinës.

Universiti i Fribourg-ut

www.unifr.ch

Ekivalenca e titujve për regjistrimin në universitetet zvicerane

www.swissuniversities.ch

Bursat për studime dhe arsimim/formim

Në kushte të caktuara është e mundur marrja e një burse për arsimim ose për studime. Informacionet në lidhje me këtë mund t'i merrni duke kontaktuar drejtpërdrejt institucionin për shkollim përkatës, administratën e komunës ose shërbimin për subvencione të arsimimit/formimit.

> [55] **Shërbimi i subvencioneve për shkollim SSF**

Njohja e diplomave dhe e arritjeve shkollore

Nëse dëshironi që t'ju njihet diploma e marrë në një vend të huaj, duhet t'i drejtoheni Sekretariatit shtetëror për arsimim, kërkime dhe inovacion SEFRI/SBFI (Secrétariat d'Etat à la formation, à la recherche et à l'innovation SEFRI/Staatssekretariat für Bildung, Forschung und Innovation SBFI).

Njohja ndërkombëtare e diplomave

www.sbf.admin.ch

Ndoshta keni përvojë profesionale më të gjatë se pesë vite. Në këtë rast, është e mundur, në kushte të caktuara, që të vlerësohet përvoja juaj dhe të merrni titull profesional që njihet në Zvicër. Shërbimi për orientim profesional dhe arsimim/formim të të rriturëve do t'ju japë informacione në lidhje me këtë.

> [53] **Shërbimi për orientim profesional dhe përgatitje të të rriturve SOPFA**

Vlefshmëria e arritjeve (diplomave) shkollore

Frëngjisht: www.fr.ch/sopfa

Gjermanisht: www.fr.ch/bea

Arsimimi/Formimi i të rriturve dhe formimi i vazhdueshëm

Në Zvicër, shumë të rritur ndjekin kurse për arsimim/formim të vazhdueshëm që kanë për qëllim thellimin e njohurive të tyre profesionale ose përfitimin e njohurive të reja. Këto përgatitje ndonjëherë financohen nga punëdhënësi. Një person që arsimohet, përgjatë gjithë karrierës së tij profesionale, ka më shumë përparësi që të gjejë punën që atij i pëlqen. Informohuni te punëdhënësi/punëdhënësjë i/e juaj.

Arsimimi/formimi i vazhdueshëm në Zvicër

Frëngjisht: www.formation-continue.ch

Gjermanisht: www.weiterbildung.ch / www.ausbildung-weiterbildung.ch

Web-faqja e Qendrës për zhvillim ndërprofesional CPI

www.cpi.ch

15. Mbrojtja e ambientit

Popullata e Fribourg-ut i kushton rëndësi të madhe mirëmbajtjes së peizazhit, respektimit të vendeve publike dhe mbrojtjes së ambientit.

Dardha me shije nga Italia

Në kantonin e Fribourg-ut, bujqit kultivojnë prej shumë kohësh një dardhë të vogël të quajtur «Poire à Botzi», që ka kuptimin «Grappe de poires» (Vesh dardhash). Në gjermanisht termi «Büschelbirne» i përshtatet plotësisht këtij kuptimi. Që nga viti 2007 ky frut është i mbrojtur me Emërtimin e origjinës së mbrojtur AOP. Nuk dihet origjina e saj. Disa thonë që mercenarët e Fribourg-ut do ta kenë sjellë nga rajoni i Napolit të Italisë, në shekullin XVII.

Pasuritë e një ambienti të mbrojtur

Kantoni i Fribourg-ut ka traditë të lartë bujqësore. Duke përfaqësuar 3,7% të popullësisë së Zvicrës (2017), kantoni siguron vendin me 10% të prodhimeve bujqësore. 60% nga territori i kantonit shfrytëzohet për bujqësi. Falë mënyrës së prodhimit duke respektuar mjedisin, bujqësia e Fribourg-ut furnizon popullatën me një gamë të gjerë të prodhimeve cilësore dhe nga afërsia, prodhime të cilat i gjejmë në tregjet e qytetit dhe në fshatra, drejtëpërsëdrejti në fushat e prodhimit (shitja e drejtëpërdrejtë), e gjithashtu edhe në disa dyqane dhe supermarkete. Respektimi i tokave nga bujqit kontribuon gjithashtu në cilësinë e shkëlqyeshme të ujit të pishëm gjithandej në kantonin e Fribourg-ut.

Mirëmbajtja e peizazhit

Puna bujqësore dhe ajo pyjore i kanë dhënë formë peizazhit të Fribourg-ut përgjatë gjithë shekujve. Kjo punë meriton respekt. Është e ndaluar, për shëmbull, të kalosh nëpërmes fushave të punuara, të dëmtosh pemët, të frikësosh kafshët ose të hedhësh mbeturina në natyrë.

Respektimi i vendeve publike

Çdo komunë ka një rregullore policie e cila informon popullatën për sjelljet që duhet të ketë në vendet publike dhe ndaj personave të tjerë. Kjo rregullore sqaron, për shëmbull, që mbeturinat duhen hedhur në shportë mbeturinash, se është e ndaluar të bëni zhurmë pa nevojë ose masat që duhen marrë në mënyrë që kafshët shtëpiakë të mos bezdisin. Një kopje nga rregullorja e policisë mund ta kërkonte te administrata komunale.

Riciklimi i mbeturinave

Në kantonin e Fribourg-ut ndarja e mbeturinave bëhet me shumë kujdes. Të gjitha komunat kanë vendet e mbeturinave në të cilat bëhet ndarja e tyre sipas llojit, për shëmbull qelqi (xhami), letra, kartoni, shishet PET, metali, bateritë, vajërat, kutitë e konservave, alumini, lëndët organike, aparatet shtëpiake dhe prodhimet toksike. Gati gjysma e mbeturinave të mbledhura kështu, riciklohen. Pjesa e mbetur digjet por duke u respektuar ambienti. Komuna juaj do t'ju informoj për infrastrukturën e vënë në dispozicion.

Grumbullimi i mbeturinave, një veçori zvicerane

Në Zvicër, 95% të qelqit, 90% të aluminit dhe 80% të letrës së përdorur grumbullohen për t'u ricikluar.

Mbeturinat që nuk riciklohen

Komuna juaj do t'ju informoj për ditët e grumbullimit të mbeturinave shtëpiake që nuk riciklohen. Ajo do t'ju tregoj ku dhe kur t'i vendosni thasët jashtë si dhe ku mund t'i merrni thasët e komunës për mbeturina (sacs-poubelles communaux). Këto informacione mund t'i gjeni në web-faqet e Internetit të komunave. Sipas komunës në të cilën banoni, do të paguani taksën për thasët zyrtarë të mbeturinave (sacs-poubelles officiels) ose një taksë për eliminimin e mbeturinave tuaja. Disa nga komunat ofrojnë një numër thasësh falas, sipas anëtarëve të familjes. Është rreptësisht e ndaluar djegia e mbeturinave brenda shtëpive ose në ambient të hapur.

> [56] Shërbimi për ambient SEN

16. Pjesëmarrja në jetën shoqërore dhe në shoqata

Argëtimi dhe aktivitetet e lira janë të rëndësishme. Ato na ndihmojnë të çlodhemi, të mësojmë, të jemi në formë dhe të krijojmë miqësi të reja.

Saint-Nicolas/ Sankt Nikolaus

Saint-Nicolas ishte Peshkop i një vendi të quajtur Myre, në Turqi. Ai është mbrojtësi i shenjtë i qytetit dhe kantonit të Fribourg-ut, gjithashtu i lundrimit, i fëmijëve dhe i mish-shitësve.

Festat popullore të Fribourg-ut

Festat popullore kryesore të Fribourg-ut bëhen në vjeshtë dhe dimër. Gjatë muajit shtator-tetor zbresin tufat e lopëve në rrafsh, pas 4 muajve të kaluar në kullotat malore. Këtë e quajmë Désalpe/Alpabzug. Ju mund të merrni pjesë në festat e organizuara me këtë rast, sidomos në Semsales, Charmey, Schwarzsee dhe Albeuve. Kryesisht në shtator-tetor, banorët e Fribourg-ut festojnë festën e quajtur Bénichon/Kilbi e cila shënon fundin e punëve bujqësore. Është ky një rast për të shijuar specialitetet e Fribourg-ut duke ngrënë së bashku një drekë tradicionale shumë të pasur. Të shtunën e parë të muajit dhjetor, popullsia e qytetit të Fribourg-ut feston Saint-Nicolas. Me këtë rast, një student i veshur në rroba si Saint-Nicolas kalon nëpër qytet hipur mbi një gomar dhe u shpërndan fëmijëve biskoma (një lloj buke me erëza). Sapo arrin në katedrale, ai i drejtohet publikut me një fjalim satirik të frymëzuar nga ngjarjet e vitit të lënë pas. Afërsisht 30 000 persona marrin pjesë në kortezh. Në muajin shkurt, shumë qytete të kantonit festojnë karnalet për të përcjellë dimrin dhe për të lajmëruar ardhjen e stinës së pranverës.

Ngjarje të njohura sportive

«Morat-Fribourg»:

Vrapimi më i njohur në kanton që nga viti 1933. Çdo të diel të parë të muajit tetor, më tepër se 13 000 persona vrapojnë 17,17 kilometra, distancë kjo që ndanë dy qytetet.

www.morat-fribourg.ch

«slowUp»:

Vetëm, në grup ose me familje, në ditët që mundësojnë njohjen e vendeve të bukura me anë të lëvizjes së ngadalshme (biçikleta, patina me rrotë, etj) dhe pa automjete të motorizuara.

www.slowup-gruyere.ch

www.slowup-murtensee.ch

Për të pasur më tepër informacione në lidhje me traditat dhe festat e Fribourg-ut:

Frëngjisht: www.fr.ch/tradifri

Gjermanisht: www.fr.ch/tradifri

Jeta kulturore dhe sportive

Jeta kulturore dhe sportive në Fribourg është shumë e pasur. Kantoni është shtëpi e muzeve dhe sallave spektaklesh të shumëllojshme. Aty zhvillohen shumë manifestime kulturore. Disa janë ndërkombëtarisht të njohura siç është Festivali ndërkombëtar i filmit në Fribourg (FIFF), Takimet ndërkombëtare të folklorit (RFI) ose Belluard Bollwerk International. Shoqëritë muzikore dhe të këngës janë veçanërisht të shumëta dhe të cilësisë së lartë. Rajoni ofron një zgjedhje të gjerë të aktiviteteve sportive që iu përshtaten të gjitha moshave. Kantoni ka dy ekipe shumë të njohura që zhvillojnë lojë në nivelin më të lartë shtetëror: Fribourg Gottéron në hockey mbi akull dhe Fribourg Olympic në basketboll. Të gjitha informacionet kulturore dhe sportive do t'i gjeni te komuna juaj dhe te zyra për turizëm (Office du tourisme/ Tourismusbüro).

Jeta kulturore në kantonin e Fribourg-ut

www.fribourgregion.ch

www.fribourg-culture.ch

Jeta sportive në kantonin e Fribourg-ut

www.fribourgregion.ch

www.afs-fvs.ch

www.fr.ch/sspo

Ecja në këmbë

Ecja në këmbë është sporti më i përhapur në Zvicër. Ajo ua mundëson të gjithëve, të rritur e fëmijë, të rinj e të moshuar, që të pushojnë dhe të njohin rajonet e ndryshme të vendit. Në kantonin e Fribourg-ut, ka shtigje të shumta të rezervuara për adhuruesit e ecjes në këmbë.

Ecja në këmbë

www.fribourgregion.ch

www.wanderland.ch

www.randosuisse.ch

Së bashku në komunë (Communes sympas – Gemeinsam in der Gemeinde)

Komunat e Bulle, Düdingen, Estavayer, Fribourg, Marly, Schmitten dhe Wünnewil-Flamatt janë komuna mike «Communes sympas/Gemeinsam in der Gemeinde» (2018). Ky veprim, i cili promovon «bashkëjetesën» dhe forcon lidhjet midis popullsisë dhe autoriteteve dhe ofron përgatitje/ formim të «agjent/-e promovues/e miqësie» për banorët e interesuar. Ju banoni në njërën nga këto komuna? Bëhuni «agjent/-e promovues/e miqësie!» Kështu mund të investoni në jetën lokale, të përmirësoni aftësitë tuaja dhe rrethin tuaj.

www.communes-sympas.ch

www.gemeinsam-in-der-gemeinde.ch

Jeta shoqërore/Shoqatat

Shoqatat janë të përbëra nga persona që zgjedhin të veprojnë së bashku dhe në mënyrë vullnetare për të:

- › kultivuar interesat e përbashkëta: sportin, kulturën, aktivitetet e lira, etj.
- › shprehur dëshira: prindër të nxënësve, migrantë, persona të moshuar, etj.
- › për t'u integruar në jetën socio-ekonomike të vendit: sindikatat, shoqatat profesioniste, grupe interesash, etj.

Zvicra është vendi i shoqërive dhe shoqatave. Janë me dhjetëra mijëra në tërë vendin, e disa qindra prej tyre në kantonin e Fribourg-ut. Shoqatat luajnë rol qëndror në jetën kantonale: grupime sportive, shoqëri kulturore, shoqata që mbledhin pjesëtarë/-e të komuniteteve të huaja, etj. Anëtarësimi në një shoqatë mundëson integrimin në jetën lokale dhe hyrjen në kontakt me banorët e Fribourg-ut. Shoqatat janë të hapura për çdo person të interesuar. Për informacion lidhur me shoqatat lokale, konsultoni administratën ose web-faqen e Internetit të komunës suaj.

Aktivitetet vullnetare

Puna vullnetare zë vend të rëndësishëm në Zvicër dhe në kantonin e Fribourg-ut. Në vendin tonë, një e treta e popullsisë residente, nga moshën 15 vjeç e lartë, ushtron së paku një aktivitet vullnetar të organizuar ose joformal. Puna vullnetare do të thotë të ofroni nga koha juaj e

---

lirë shoqërisë, të bëni përvoja dhe takime të reja. Ata dhe ato që dëshirojnë të angazhohen si vullnetarë/e mund të informohen nëpërmes të afërmëve të tyre ose të kontaktojnë shoqatën Réseau Bénévolat Netzwerk Fribourg e cila ka te listuar oferta te ndryshme qe disponon kantoni.

➤ [57] **Rrjeti vullnetar Netzwerk i kantonit të Fribourg-ut RBN**

Jeta fetare

Kushtetuta e kantonit të Fribourg-ut garanton lirinë e bindjeve dhe besimit. Çdo person ka të drejtë të besojë ose jo dhe të praktikojë fenë që e ka zgjedhur. Për këtë, askush nuk mund të detyrohet. Liria fetare është një e drejtë individuale që secili dhe secila e ushtron lirisht në përputhje me bindjet e tij/saja personale. Autoritetet kantonale e pranojnë rolin e rëndësishëm të Kishave dhe të komuniteteve fetare në shoqëri. Krahas katolicizmit dhe protestantizmit, islamizmi është komuniteti i tretë fetar i kantonit. Janë afërsisht edhe njëqind grupime të tjera fetare. Të gjitha këto komunitete ndajnë vullnetin e autoriteteve që të kultivojnë dialogun ndërfaqet dhe të ruajnë paqen fetare.

Kisha katolike në kantonin e Fribourg-ut

www.cath-fr.ch

Kisha evangjelite e reformuar e kantonit të Fribourg-ut

www.ref-fr.ch

Shoqata e myslimanëve të Fribourg-ut

www.uamf.ch

Federata zvicerane e komuniteteve izraelite

www.swissjews.ch

---

17. Qytetaria dhe jeta politike

Demokracia zvicerane ofron mundësi të shumta për t'u shprehur dhe për të marrë pjesë në çështjet publike.

Demokracia e drejtpërdrejtë

Zvicra është një nga demokracitë më pjesëmarrëse në botë. Të drejtat politike, të quajtura edhe të drejta të popullit janë shumëpërfshirëse: e drejta për votim, e drejta për zgjedhje, e drejta për iniciativë, e drejta për referendum, etj. Populli mund të propozojë edhe ndryshimin e kushtetutës (e drejta e iniciativës), ose të refuzojë një ligj të hartuar nga Parlamenti (e drejta për referendum). Në Zvicër, kur flitet për «sovrantin» bëhet fjalë për popullin. Të drejtat politike ushtrohen në tri nivelet e Shtetit: Konfederata, kantonet dhe komunat.

Kantoni i Fribourg-ut në nivelin lokal ka gjithashtu të drejtë iniciative dhe propozimi popullor. Populli zviceran ftohet të votojë disa herë gjatë vitit: kantonet dhe komunat në parim i organizojnë votimet e tyre në të njëjtën kohë me Konfederatën. Këshilli federal (Conseil fédéral/Bundesrat), i thënë ndryshe qeveria zvicerane, është zgjedhur nga Parlamenti. Parlamenti, i zgjedhur nga populli, është i përbërë nga dy dhoma, Këshilli kombëtar (Conseil national/Nationalrat) dhe Këshilli i shteteve (Conseil des Etats/Ständerat).

Organet politike

Organet politike të zgjedhura nga qytetaret mbajnë shpesh emrin «Conseil/Rat» (Këshill). Roli i tyre është të reflektojnë, të debatojnë, të përcaktojnë dhe të vënë në jetë politikën si dhe të bëjnë propozime të cilat populli mund t'i pranojë ose refuzojë.

Tri nivelet e pushtetit

Populli i Fribourg-ut është i ftuar afërsisht 4 herë në vit për të dhënë mendimin për çështjet:

- Komunale, për shembull ndërtimi i një salle spektaklesh
- Kantonale, për shembull ndërtimi i urës Poya
- Federale, për shembull ligji i ri federal për të ardhurat për fëmijët

	Organi përfaqësues	
	Pushteti Legjislativ	Pushteti Ekzekutiv
Komunat e Fribourg-ut	Asambleja komunale ose Këshilli i përgjithshëm	Këshilli komunal
Kantoni i Fribourg-ut	Këshilli i madh	Këshilli i shtetit
Konfederata Zvicerane	Këshilli nacional dhe këshilli i shteteve	Këshilli federal

Përfaqësuesit dhe përfaqësueset e parlamenteve dhe qeverive në nivelin komunal, kantonal dhe federal si dhe prefektët dhe prefektet në nivelin e distrikteve (rretheve).

Drejtësia në Fribourg dhe Zvicër

Drejtësia është e pavarur nga pushteti politik. Ajo quhet edhe pushteti i tretë, krahas pushtetit ekzekutiv dhe atij legjislativ. Në Zvicër ka tre kategori të juridiksioneve dhe të organeve të pushtetit gjyqësor: juridiksionet civile (konfliktet midis individëve), penale (hetimet dhe gjykimet e veprave) dhe administrative (konfliktet midis individëve dhe Shtetit). Kantoni i Fribourg-ut përfshin shtatë gjykata të qarqeve (distrikteve). Këto janë juridiksionet e shkallës së parë (première instance/erste Instanz) të cilat marrin vendime në raste të shumta bazuar në të drejtën civile ose të drejtën penale.

Gjykata kantonale është autoriteti më i lartë i Fribourg-ut në çështjet: civile, penale dhe administrative. Ajo vendos për apelet dhe ankesat kundër një gjykimi të një Gjykate të shkallës së parë, si dhe për veprimet dhe ankesat kundër vendimeve të marra nga autoritetet administrative. Gjykata Federale gjykon si shkallë e fundit në nivelin zviceran në lidhje me konfliktet midis qytetarëve/-eve, midis kantoneve, midis qytetarëve/-eve dhe Shtetit si dhe në mes të Konfederatës dhe Kantoneve. Gjykata federale garanton edhe mbrojtjen e të drejtave kushtetuese (lexo kapitullin 5 mbi të drejtat dhe detyrat).

Pushteti gjyqësor i kantonit të Fribourg-ut

www.fr.ch/pj

Votuesit dhe votueset me shtetësi të huaj

Me numër afërsisht 16000, votuesit dhe votueset me shtetësi të huaj përfaqësojnë gati 10% të trupit elektoral të komunave të Fribourg-ut. Gati një në dy persona të rritur, me shtetësi të huaj, gëzojnë të drejtat politike komunale.

Të drejtat politike të personave me origjinë të huaj

Nëse nuk e keni shtetësinë zvicerane, banoni në kanton që 5 vite dhe keni lejeqëndrimin (permis C/Ausweis C), i keni të njëjtat të drejta politike në nivelin komunal sikur Zviceranët dhe Zviceranet. Nuk ka nevojë që të regjistroheni në regjistrin e zgjedhjeve. Sapo t'i keni përmbushur kushtet ligjore, do të merrni automatikisht materialin zyrtar në rast se ka votim ose zgjedhje. Kështu ju do të mund të votoni për objektet komunale, të merrni pjesë në mbledhjet e asamblesë komunale, të zgjedhni anëtarët e këshillit të përgjithshëm (Conseil général/Generalrat) dhe të jeni i zgjedhur.

Format e tjera të pjesëmarrjes në politikë

Përveç të drejtave politike, ekzistojnë mundësi të tjera të shumta për pjesëmarrje në jetën publike dhe ndikim në të ardhmën e komunitetit. Një person mund, për shembull, të jetë aktiv në grupe për mbrojtje të interesave (shoqata të lagjeve, etj), ose në komisione këshillëdhënëse. Sikurse personat me shtetësi zvicerane, një person me shtetësi të huaj, i rritur ose i mitur, ka të drejtë për peticion. E drejta për peticion jep mundësinë që t'u dërgohen autoriteteve: kërkesa, propozime, kritika ose reklamime. Peticionet mund të ushtrojnë ndikim në vendimet e marra nga organet e Shtetit.

➤ [58] Partitë politike kryesore në kantonin e Fribourg-ut

Natyralizimi në Zvicër

Marrja e shtetësisë zvicerane është një veprim personal. Kushtet e marrjes së shtetësisë janë të rregulluara sipas kritereve të përcaktuara me ligj. Në kantonin e Fribourg-ut natyralizohen çdo vit, afërsisht 1000 persona. Natyralizimi jep të drejtën për votim dhe zgjedhje në nivelin komunal, kantonal dhe federal.

> [42] Shërbimi për punë institucionale, i natyralizimit dhe i gjëndjes civile SAINEC

Kur të marrin shtetësinë zvicerane, personat e natyralizuar duhet të marrin pjesë në pritjen e organizuar nga autoritetet kantonale. Me këtë rast, qytetarët e rinj dhe qytetaret e reja duhet të bëjnë betimin solemn si në vijim: «Beto hem se do t'i jem besnik Kushtetutës federale dhe Kushtetutës kantonale; betohem se do të ruaj dhe do të mbroj në çdo rast, me përkushtim dhe besnikëri, të drejtat, liritë dhe pavarësinë e atdheut tim të ri, të cilit do t'i shërbej me dinjitet».

---

18. Lista me adresa të nevojshme

- [1] **Zyra për integrimin e migrantëve-eve dhe parandalimin e racizmit IMR**
Bureau de l'intégration des migrant-e-s et de la prévention du racisme IMR
Fachstelle für die Integration der MigrantInnen und für Rassismoprävention IMR
Grand-Rue 26, 1700 Fribourg
026 305 14 85, integration@fr.ch, www.fr.ch/imr
- [2] **Shërbimi për veprim social SASoc**
Service de l'action sociale SASoc
Kantonales Sozialamt KSA
Route des Cliniques 17, Case postale, 1701 Fribourg
026 305 29 92, sasoc@fr.ch, www.fr.ch/sasoc
- [3] **Spektori i Lidhjes shoqërore**
Secteur de la cohésion sociale
Sektor des Gesellschaftlichen Zusammenhaltes
Administration générale
Place de l'Hôtel-de-Ville 3, 1700 Fribourg
026 351 71 06, Cohesion.Sociale@ville-fr.ch,
www.ville-fribourg.ch/cohesion_sociale
- [4] **I deleguari/e deleguara për integrim**
Délégué-e à l'intégration
Delegierte/r für die Integration
Administration communale
Grand-Rue 7, Case postale 32, 1630 Bulle
026 919 18 00, secretariat@bulle.ch, www.bulle.ch/fr/integration
- [5] **Shërbimi për banorët dhe migrantë SPoMi**
Service de la population et des migrants SPoMi
Amt für Bevölkerung und Migration BMA
Route d'Englisberg 11, 1763 Granges-Paccot
026 305 14 92, spomi@fr.ch, www.fr.ch/spomi

-
- [6] **Fribourg-u për të gjithë FpT**
Fribourg pour tous FpT
Freiburg für alle FfA
Route du Criblet 13, 1700 Fribourg
0848 246 246, fribourgpourtous@fr.ch, www.fr.ch/fpt
- [7] **Gazetat kryesore të Fribourg-ut**
- La Liberté
Boulevard de Pérolles 42, Case postale 208, 1705 Fribourg
026 426 44 11, redaction@laliberte.ch, www.laliberte.ch
  - FreiburgerNachrichten
Boulevard de Pérolles 42, Postfach 576, 1701 Freiburg
026 426 47 47, fn.redaktion@freiburger-nachrichten.ch,
www.freiburger-nachrichten.ch
  - La Gruyère
Rue de la Léchère 10, Case postale 352, 1630 Bulle 1
026 919 69 00, redaction@lagruyere.ch, www.lagruyere.ch
- [8] **Radiot rajonale**
Radio Fribourg/Freiburg
Rue de Romont 35, Case postale 1312, 1701 Fribourg
026 351 51 00, radiofr@radiofr.ch, www.radiofr.ch
- [9] **Televizioni rajonal**
La Télé
Boulevard de Pérolles 36, Case postale 205, 1705 Fribourg
058 310 05 05, contact@latele.ch, www.latele.ch
- [10] **Qendra për kontakt Suisses-Immigrés CCSI Fribourg**
Centre de contact Suisses-Immigrés CCSI Fribourg
Kontaktstelle SchweizerInnen-AusländerInnen Freiburg
Rue des Alpes 11, Case postale 366, 1701 Fribourg
026 424 21 25, info@ccsi-fr.ch, www.ccsi-fr.ch

-
- [11] **Caritas Suisse, Zyra për konsultime juridike në Fribourg BCJ**
Caritas Suisse, Bureau de consultations juridiques à Fribourg BCJ
Caritas Schweiz, Juristische Beratung für Asylbewerber in Freiburg BCJ
Boulevard de Pérolles 55, Case postale 11, 1705 Fribourg
026 425 81 02, www.caritas.ch
- [12] **Fri-Santé – Zonë për trajtim shëndetësor**
Fri-Santé – Espace de soins
Fri-Santé, Raum für Behandlung
Boulevard de Pérolles 30, 1700 Fribourg
026 341 03 30, info@frisante.ch, www.frisante.ch
- [13] **«të respektohem i – Respekt për të gjithë», Shërbimi për konsultim dhe parandalim të racizmit në kantonin e Fribourg-ut, Caritas Suisse, Departamenti Fribourg**
«se respecter – Respekt für alle», Service de consultation et de prévention du racisme dans le canton de Fribourg, Caritas Suisse, Département Fribourg
«se respecter – Respekt für alle», Anlaufstelle für Rassismusberatung und -prävention im Kanton Freiburg, Caritas Suisse, Abteilung Freiburg
Boulevard de Pérolles 55, Case postale 11, 1705 Fribourg
026 425 81 00, serespecter@caritas.ch, www.serespecter.ch
- [14] a) **Pjesa frankofone: Shërbimi për shkollimin e detyrueshëm në gjuhën frënge SEnOF**
Service de l'enseignement obligatoire de langue française SEnOF
Rue de l'Hôpital 1, Case postale, 1701 Fribourg
026 305 12 27, senof@fr.ch, www.fr.ch/osso
- [14] b) **Pjesa gjermanfolëse: Shërbimi për shkollimin e obligueshëm në gjuhën gjermane DOA**
Amt für deutschsprachigen obligatorischen Unterricht DOA
Spitalgasse 1, Postfach, 1701 Freiburg
026 305 12 31, doa@fr.ch, www.fr.ch/osso
- [15] **Shërbimi për përgatitje profesionale SFP**
Service de la formation professionnelle SFP
Amt für Berufsbildung BBA
Derrière-les-Remparts 1, 1700 Fribourg
026 305 25 00, sfp@edufr.ch, www.fr.ch/sfp

-
- [16] **Shoqata Lexim dhe Shkrim – Dega në Fribourg**
Association Lire et Ecrire – Section de Fribourg
Verein Lesen und Schreiben, Sektion Freiburg
Rue St-Pierre 10, Case postale 915, 1701 Fribourg
026 422 32 62, fribourg@lire-et-ecrire.ch, www.lire-et-ecrire.ch
- [17] **Kryqi i kuq në Fribourg: Kursi «Jeta në Zvicër»**
Croix-Rouge fribourgeoise: Cours «Vie en Suisse»
Freiburgisches Rotes Kreuz: Kurs «Leben in der Schweiz»
Rue G.-Techtermann 2, Case postale 279, 1701 Fribourg
026 347 39 70, langues-sprachen@croix-rouge-fr.ch, www.croix-rouge-fr.ch
- [18] **Shërbimi i përkthyesve për komunitetet «se comprendre», Caritas Suisse, Departamenti në Fribourg**
Service d'interprétariat communautaire «se comprendre»,
Caritas Suisse, Département Fribourg
Interkultureller Dolmetscherdienst «se comprendre»,
Caritas Schweiz, Abteilung Freiburg
Boulevard de Pérolles 55, Case postale 11, 1705 Fribourg
026 425 81 30, secomprendre@caritas.ch, www.secomprendre.ch
- [19] **LivrEchange, Biblioteka ndërkulturore**
LivrEchange, Bibliothèque interculturelle
LivrEchange, Interkulturelle Bibliothek
Avenue du Midi 3-7, 1700 Fribourg
026 422 25 85, info@livrechange.ch, www.livrechange.ch
- [20] **Shoqata espacefemmes**
Association espacefemmes
Verein frauenraum
Rue Saint-Pierre 10, 1700 Fribourg
026 424 59 24, info@espacefemmes.org, www.espacefemmes.org
- [21] **Shërbimi për banim SLog**
Service du logement SLog
Wohnungsamt WA
Boulevard de Pérolles 25, Case postale 1350, 1701 Fribourg
026 305 24 13, slog@fr.ch, www.fr.ch/slog

-
- [22] **Shoqata zvicerane e qiraxhinjëve ASLOCA – Dega në Fribourg**
Association suisse des locataires ASLOCA – Section fribourgeoise
Association suisse des locataires (ASLOCA), Sektion Freiburg
Secrétariat administratif, Case postale 18, 1774 Cousset
0848 818 800, www.asloca.ch
- [23] **Shoqata e qiraxhinjëve gjermanfolës të Fribourg-ut**
Mieterinnen- und Mieterverband Deutschfreiburg
Case postale 41, 3185 Schmitten
0848 023 023, mieterverband.deutschfreiburg@gmx.ch, www.mieterverband.ch
- [24] **Zyra për qarkullim dhe lundrim e kantonit të Fribourg-ut OCN**
Office de la circulation et de la navigation du canton de Fribourg OCN
Amt für Strassenverkehr und Schifffahrt des Kantons Freiburg ASS
Route de Tavel 10, Case postale 192, 1707 Fribourg
026 484 55 55, info@ocn.ch, www.ocn.ch
- [25] **Shërbimi kantonal për kontribute SCC**
Service cantonal des contributions SCC
Kantonale Steuerverwaltung KSTV
Rue Joseph-Piller 13, Case postale, 1701 Fribourg
026 305 33 00, scc@fr.ch, www.fr.ch/scc
- [26] **Arka për kompensim e kantonit të Fribourg-ut CCCFR**
Caisse de compensation du canton de Fribourg CCCFR
Ausgleichskasse des Kantons Freiburg AKFR
Impasse de la Colline 1, Case postale 176, 1762 Givisiez
026 305 52 52, ecasfr@fr.ch, www.caisseavsfr.ch
- [27] **Zyra për sigurim invalidor e kantonit të Fribourg-ut, Office AI**
Office de l'assurance-invalidité du canton de Fribourg, Office AI
Invalidenversicherungsstelle des Kantons Freiburg IV-Stelle
Route du Mont-Carmel 5, 1762 Givisiez
026 305 52 37, info@aifr.ch, www.aifr.ch

-
- [28] **Shërbimi publik për punë SPE**
Service public de l'emploi SPE
Amt für den Arbeitsmarkt AMA
Boulevard de Pérolles 25, Case postale 1350, 1701 Fribourg
026 305 96 00, spe@fr.ch, www.fr.ch/spe
- [29] **Unioni sindikal i Fribourg-ut USF**
Union syndicale fribourgeoise USF
Freiburger Gewerkschaftsbund FGB
Rue des Alpes 11, Case postale 1541, 1701 Fribourg
026 322 74 45, usfr@bluewin.ch, www.uss.ch
- [30] **Zyra për barazi burra-gra dhe për familje BEF**
Bureau de l'égalité hommes-femmes et de la famille BEF
Büro für die Gleichstellung von Frau und Mann und für Familienfragen GFB
Rue de la Poste 1, Case postale, 1701 Fribourg
026 305 23 86, bef@fr.ch, www.fr.ch/bef, www.familles-fribourg.ch
- [31] **Shoqata Chèque Emploi – Qendra për integrim socioprofesional**
Association Chèque Emploi – Centre d'intégration socioprofessionnelle
Verein Service Check, Institution für sozio-professionelle Integration
Route des Daillettes 1, 1709 Fribourg
026 426 02 40, cheque-emploi@cisf.ch, www.cheque-emploi-fribourg.ch
- [32] **Fri-Santé – Griselidis**
Boulevard de Pérolles 30, 1700 Fribourg
026 321 49 45, griselidis@frisante.ch, www.griselidis.ch
- [33] **Shërbimi dentar i shkollës SDS**
Service dentaire scolaire SDS
Schulzahnpflegedienst SZPD
Boulevard de Pérolles 23, 1700 Fribourg
026 305 98 00, sds@fr.ch, www.fr.ch/sds
- [34] **Rrjeti i Fribourg-ut për shëndet mendor RFSM**
Réseau fribourgeois de santé mentale RFSM
Freiburger Netzwerk für psychische Gesundheit
Centre de soins hospitaliers, L'Hôpital 140, Case postale 90, 1633 Marsens
026 305 78 00, Urgjenca: 026 305 77 77, rfsm@rfsm.ch, www.rfsm.ch

-
- [35] **Shoqata e Fribourg-ut e institucioneve për persona të moshuar AFIPA**
Association fribourgeoise des institutions pour personnes âgées AFIPA
Vereinigung freiburgischer Alterseinrichtungen VFA
Secrétariat général
Route Saint-Nicolas-de-Flüe 2, 1700 Fribourg
026 915 03 43, office@afipa-vfa.ch, www.afipa-vfa.ch
- [36] **Shoqata e Fribourg-ut për ndihmë dhe kujdes shëndetësor në shtëpi AFAS**
Association fribourgeoise d'aide et de soins à domicile AFAS
Spitex Verband Freiburg SVF
Secrétariat cantonal
Route Saint-Nicolas-de-Flüe 2, 1700 Fribourg
026 321 56 81, info@aide-soins-fribourg.ch, www.aide-soins-fribourg.ch
- [37] **Pro Senectute Fribourg – Freiburg**
Passage du Cardinal 18, Case postale 169, 1705 Fribourg
026 347 12 40, info@fr.prosenectute.ch, www.fr.prosenectute.ch
- [38] **Pro Infirmis Fribourg – Freiburg**
Route Saint-Nicolas-de-Flüe 2, Case postale 98, 1705 Fribourg
026 347 40 00, fribourg@proinfirmis.ch, www.proinfirmis.ch
- [39] **Shërbimi edukativ lëvizës SEI**
Service éducatif itinérant SEI
Früherziehungsdienst FED
Fondation Les Buissonnets, Rte de Villars-les-Joncs 3,
Case postale 155, 1707 Fribourg
026 484 21 13, info@sei-fribourg.ch, www.sei-fribourg.ch
- [40] **Qendra e Fribourg-ut për shëndetin seksual CFSS**
Centre fribourgeois de santé sexuelle CFSS
Freiburger Fachstelle für sexuelle Gesundheit FFSG
• Rue de la Grand-Fontaine 50, 1700 Fribourg
• Rue de la Condémine 60, 1630 Bulle
026 305 29 55, sante.sexuelle@fr.ch, www.fr.ch/cfss

-
- [41] **Empreinte: Qendra për përkrahje dhe parandalim në fushën e VIH/Sida dhe IST**
Empreinte: Centre de soutien et de prévention dans le domaine du VIH/Sida et IST
Empreinte: Hilfs- und Präventionsstelle für HIV/Aids und STI
Boulevard de Pérolles 57, 1700 Fribourg
026 424 24 84, empreinte@tremplin.ch, www.tremplin.ch/empreinte
- [42] **Shërbimi për punë institucionale, i natyralizimit dhe i gjëndjes civile SAINEC**
Service des affaires institutionnelles, des naturalisations et de l'état civil SAINEC
Amt für institutionelle Angelegenheiten, Einbürgerungen und Zivilstandswesen IAEZA
Boulevard de Pérolles 2, Case postale 471, 1701 Fribourg
026 305 14 17, office.etatcivil@fr.ch, www.fr.ch/sainec
- [43] **Sarigai**
Case postale 282, 1709 Fribourg
079 610 59 37, sarigai@sarigai.ch, www.sarigai.ch
- [44] **Shoqata Zyra familjare Fribourg**
Association Office familial Fribourg
Verein Paar- und Familienberatung Freiburg
Avenue de la Gare 14, Case postale 1131, 1701 Fribourg
026 322 10 14, info@officefamilial.ch, www.officefamilial.ch
- [45] **Shërbimi për fëmijë dhe të rinj SEJ**
Service de l'enfance et de la jeunesse SEJ
Jugendamt JA
Boulevard de Pérolles 24, Case postale 29, 1705 Fribourg
026 305 15 30, sej-ja@fr.ch, www.fr.ch/sej

-
- [46] **Qendra për konsultime LAVI për fëmijë, burra dhe viktimat të trafikimit**
Centre de consultation LAVI pour enfants, hommes
et victimes de la circulation
Opferberatungsstelle für Kinder, Männer und Opfer von Verkehrsunfällen
Boulevard de Pérolles 18A, Case postale 29, 1705 Fribourg
026 305 15 80, LAVI-OHG@fr.ch, www.fr.ch/sej/lavi
- [47] **Frabina – Agjension konsultash për gra dhe burra në lidhje binacionale**
Frabina – Agence de consultation pour femmes et hommes
dans des relations binationales
Frabina – Beratungsstelle für Frauen und Männer in binationalen Beziehungen
Kapellenstrasse 24, 3011 Bern
031 381 27 01, info@frabina.ch, www.frabina.ch
- [48] **Shoqata Solidarité Femmes – Qendra LAVI për gra viktimat të dhunës dhe akteve penale**
Association Solidarité Femmes – Centre LAVI pour femmes victimes
de violence et d’infraction pénale
Verein Frauenhaus – Opferberatungsstelle für Frauen als Opfer
von Gewalt und Straftaten
Case postale 1400, 1701 Fribourg
026 322 22 02 (përgjigjet 24h/24h), info@sf-lavi.ch, www.sf-lavi.ch
- [49] **Ex-expression – Shoqata për parandalim dhe ndihmë autorëve/-eve të dhunës**
EX-expression – Organisme de prévention et d’aide aux auteur-e-s de violence
EX-expression – Hilfsorganisation für Gewalttäter, Gewalttäterinnen
und Gewaltprävention
Route de la Vignettaz 48, 1700 Fribourg
0848 08 08 08, info@ex-expression.ch, www.ex-expression.ch
- [50] **Edukata familjare**
Education familiale
Familienbegleitung
Case postale 2, 1707 Fribourg
Frëngjisht: 026 321 48 70, Gjermanisht: 026 322 86 33,
contact@educationfamiliale.ch, www.educationfamiliale.ch

-
- [51] **Federata e Fribourg-ut për përkujdesje familjare gjatë ditës**
Fédération fribourgeoise d'accueil familial de jour
Verband Freiburgischer Tagesfamilien
Passage du Cardinal 12, 1700 Fribourg
federation@accueildejour.ch, www.accueildejour.ch > shiko web-faqen për t'i njohur numrat e telefonit sipas regjioneve
- [52] **Federata e Fribourg-ut për çerdhe dhe kopshte fëmijësh**
Fédération des crèches et garderies fribourgeoises
Freiburger Krippenverband
026 429 09 92, info@crechesfribourg.ch, www.crechesfribourg.ch
- [53] **Shërbimi për orientim profesional dhe përgatitje të të rriturve SOPFA**
Service de l'orientation professionnelle et de la formation des adultes SOPFA
Amt für Berufsberatung und Erwachsenenbildung BEA
Rue St-Pierre Canisius 12, 1700 Fribourg
026 305 41 86, sopfa@fr.ch, www.fr.ch/sopfa
- [54] a) **Pjesa frankofone: Bashkëpunëtorë pedagogjike për shkollimin e fëmijëve të migranteve/-ëve dhe kurse të gjuhës dhe kulturës së originës**
Collaboratrice pédagogique pour la scolarisation des enfants de migrants et les cours de langue et culture d'origine
Route André Piller 21, 1762 Givisiez
026 305 46 15, senof@fr.ch, www.fr.ch/osso
- [54] b) **Pjesa gjermanofolëse: Bashkëpunëtorë pedagogjike për shkollimin e fëmijëve të migrantëve/-eve dhe kurse të gjuhës dhe kulturës së originës**
Pädagogische Beraterin für die Schulung fremdsprachiger Schülerinnen und Schüler (KG-PS-OS) und die Kurse in Heimatlicher Sprache und Kultur (HSK)
Schulinspektorat KG-PS Deutschfreiburg
Mariahilfstrasse 2, 1712 Tifers
026 305 40 88, doa@fr.ch, www.fr.ch/osso

-
- [55] **Shërbimi i subvencioneve për shkollim SSF**
Service des subsides de formation SSF
Amt für Ausbildungsbeiträge ABBA
Rue St-Pierre Canisius 12, Case postale, 1701 Fribourg
026 305 12 51, bourses@fr.ch, www.fr.ch/ssf
- [56] **Shërbimi për ambient SEN**
Service de l'environnement SEN
Amt für Umwelt AfU
Impasse de la Colline 4, 1762 Givisiez
026 305 37 60, sen@fr.ch, www.fr.ch/sen
- [57] **Rrjeti vullnetar Netzwerk i kantonit të Fribourg-ut RBN**
Réseau Bénévolat Netzwerk Fribourg – Freiburg RBN
Route Saint-Nicolas-de-Flüe 2, 1700 Fribourg
026 422 37 07, info@benevolat-fr.ch, www.benevolat-fr.ch
- [58] **Partitë politike kryesore në kantonin e Fribourg-ut**
- **Partia kristiane sociale PCS**
Parti chrétien social PCS, www.csp-pcs.ch
Christlichsoziale Partei CSP, www.csp-pcs.ch
  - **Partia demokratike-kristiane PDC**
Parti démocrate-chrétien PDC, www.pdc-fr.ch
Christlichdemokratische Volkspartei CVP, www.pdc-fr.ch
  - **Partia liberale-radikale PLR**
Parti libéral-radical PLR, www.plrf.ch
FDP. Die Liberalen FDP, www.plrf.ch
  - **Partia socialiste PS**
Parti socialiste PS, www.ps-fr.ch
Sozialdemokratische Partei SP, www.ps-fr.ch
  - **Partia e unionit demokratik e qendrës UDC**
Parti de l'Union démocratique du centre UDC, www.udc-fr.ch
Schweizerische Volkspartei SVP, www.udc-fr.ch
  - **Partia Të gjelbërit**
Parti Les Verts, www.verts-fr.ch
Die Grünen, www.verts-fr.ch
  - **Partia e gjelbër-liberale PVL**
Parti vert-libéral PVL, www.fr.vertsliberaux.ch
Grünliberale Partei GLP, www.fr.vertsliberaux.ch

Botim 2018

Zyra për integrimin e migrant-ëve/-eve
dhe parandalimin e racizmit IMR
Grand-Rue 26, 1700 Fribourg

Faqosja

Agence Symbol, Châtel-St-Denis

Ilustrimet

Adèle Dafflon, Fribourg

Shtypi

Imprimerie Saint-Paul, Fribourg

Harta në mesin e broshurës është marrë nga

Office fédéral de la topographie, Berne
Office fédéral de la statistique: GEOSTAT,
Neuchâtel/Service de la statistique du canton de Fribourg

Dhjetë versione të ndryshme gjuhësore mund të shkarkohen nën:

www.fr.ch/imr

Me mbështetjen e

ETAT DE FRIBOURG
STAAT FREIBURG
WWW.FR.CH

PROGRAMME
D'INTÉGRATION CANTONAL
CANTON DE FRIBOURG

—
Imprimé sur papier 100% recyclé

Auf 100% umweltfreundlichem Papier gedruckt

**Zyra për intergimin e migrant-ëve/-eve
dhe parandalimin e racizmit IMR**

Grand-Rue 26
1700 Fribourg
T: 026 305 14 85
integration@fr.ch

www.fr.ch/imr

EC 2999